

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Borgermester
Peter Birch-Reichenwald
1843-1943

BORGERMESTER
PETER BIRCH-REICHENWALD
1843–1943
IN MEMORIAM

OSLO 1943

Borgermester

PETER BIRCH-REICHENWALD

1843 - 1943

in memoriam.

::::::::::::

Barndomserindringer om ham

av hans datter

Inga Birch-Reichenwald Nissen

og

minneforedrag om ham og hans slekt

av hans svigersønn

Kristian Nissen

ved familiefesten 29. november 1943

på 100-års dagen for hans fødsel.

::::::::::::

O s l o

1943

I.

Barndomserindringer om far

av

Inga Birch-Reichenwald Nissen.

Far og mor bodde i den første tid som gifte i Grønne-
gate 2 i Oslo, men helt fra jeg blev født bodde de i eget hus
i Eilert Sundts gate, så alle våre barndomserindringer knytter
sig til huset og haven her og til løkken ved siden av som far
hadde kjøpt til lekeplass for oss barn.

Fars far bodde helt til sin død i 2nen etasje hos oss
og hadde - så lenge han var sorenskriver i Aker - sine kontorer
samme sted. Naturligvis så vi da meget til Bestefar, og søndags
middagene hos ham husker jeg godt, mens jeg i grunnen ikke husker
at han var så meget nede hos oss.

Far og mor hadde en ganske stor omgangskrets og levet
ihvertfall i fars statsrådstid meget selskabelig. Og vi var
som barn meget optatt av å se dem i deres stas, når de var fer-
dig til å gå bort. Især når de skulde på slottet og far optråd-
te i fin uniform med kårde og sin tresnutete hatt, syntes vi han
var staselig. Og mor var alltid nydelig. - De hadde også ofte
selskaper hjemme, både svært høitidelige med leiet tjener til å
skjenke vin og tykke jomfru Jonsen på kjøkkenet, men også muntre-
re selskaper - jeg husker særlig noen årvisse selskaper, når
noen bergenske venner var i byen, da hadde de alltid rakørret
og stemningen var høi, og da var det morsomt å få komme inn i
stuen, efterat de hadde spist, og høre på samtalen.

Far og mor hadde en kortklubb sammen med gode venner,
der hadde de regelmessige møter, og der har jeg inntrykk av
at far hygget sig godt, skjønt han selv aldri spilte kort.
Der var flinke kortspillere som general Hoff og general Thaulow
og direktør Hansson og flere andre - det var bare herrene som
spilte kort, damene satt med sine håndarbeider, og far gikk
omkring med sin langpipe og så på. - Jeg syntes alltid det var

morsomt å stå bak kortspillerne, og jeg syntes det var merkelig at de alltid lot til å vite, hvilke kort alle de andre hadde.

Morsomt synes jeg nok det var i familieselskapene; på mors side hadde vi jo stor familie og mange fettere og kusiner, mens far bare hadde en eneste søster, så tante Anna, onkel Aars og deres barn kom til å stå oss særlig nær, og til Aars'es på terrassen drog vi av huse alle mann til familieselskaper. Derfor er det en stor glede for oss, når vi idag feirer fars 100 års dag, at vi har kunnet få se her de medlemmer av Aarsfamilien som bor her i byen.

Jeg tror at både mine og mine søskens minner om far i høi grad knytter sig til alle våre turer med ham; det var turer om vinteren på ski eller på aketurer med hans lange fiskerkjelke, men kanskje husker jeg best de mange turer i skog og mark om sommeren. - Om far var noen særlig flink skiløper, vet jeg ikke. Jeg ser tydelig for mig hans tunge eketres ski, så ulik andres, og jeg husker at han ofte skrubbet med staven - den tid bruktes jo bare én stav - så han vilde vel ikke holdt mål nutildags; men for den tiden tror jeg han var blandt de beste; det var jo ikke så almindelig at folk i hans alder var skiløpere. Men han lærte i ethvertfall oss å gå på ski og fulgte oss stadig. Turene gikk som oftest opover til Sognsvannet eller over jordene til Frognerseteren. Sporvogn var der jo ikke dengang, så vi kom vel sjelden lenger op i Nordmarken. Stav fikk vi ikke lov å ha til å begynne med, før vi hadde fått balanse i kroppen.

Hvor morsomme var ikke også våre turer om sommeren. Mor var visstnok bare unntagelsesvis med på disse turer; hun var jo ikke egentlig noe sportsmenneske, og dessuten hadde hun vel til stadighet småbarn hjemme, som det var vanskelig å komme fra. Når far i sin korte sommerferie var sammen med oss oppe i Gausdal, hvor vi gjerne tilbragte alle somre, tok han og mor undertiden en flere dagers fjelltur, men da hadde mor ridehest. Far var forferdelig snild til å ta sig av oss barn; jeg har ofte tenkt på at det måtte jo vært morsommere for ham å gå lengere turer med kamerater, men utallige er de søndagsturer han tok oss med på; av og til var enkelte av hans venner med; jeg husker spesielt turer, hvor assessor Reimers var med og også professor Blydt enkelte ganger.

Fars kjærlighet til naturen var stor, og den tror jeg vi har fått i arv; han lærte oss å behandle naturen med ærbødighet. Når vi hadde holdt rast - det gjaldt gjerne å finne et hyggelig sted ved en bekk, så vi kunde få friskt vann til vår medbragte saft - så fikk vi aldri lov å forlate stedet uten å rydde ordentlig op etter oss. Ikke en papirbete eller et eggeskall fikk ligge igjen, alt måtte samles sammen i sekkene våre.

Jeg må så ofte tenke på en liten tur vi hadde under et nordisk juristmøte i Oslo sommeren 1896. Vi hadde et lite selskap hjemme, og der var samlet en del norske, svenske og danske jurister. Der var også unge blandt dem, og vi hadde noen av våre venninner hos oss. Da vi om aftenen var samlet ute i haven, blev det foreslått at ungdommen - istedenfor å gå hjem og iseng - skulde gå til Frognerseteren og se på solopgangen. Og da en av våre venninner ikke fikk lov å bli med på en sånn nattlig utflukt uten noen "anstand", tilbød far sig å bli med. Og det måtte jo fra hans side være et offer - efter en formodentlig anstrengende dag først med møter og siden selskap hjemme - da å dra på tur om aftenen og forspille sin nattesøvn.

Far hadde alltid meget å gjøre, så til daglig hadde han jo ikke så meget tid for oss; men om søndagene og om aftenen før vi skulde legge oss hadde han alltid tid til å lese eventyr for oss. Og han var en mester til det.-

Vi syntes nok ofte han var streng. Selv var han strengt opdradd og fulgte den samme linje i sin opdragelse av oss. Og han hadde visstnok et strengt og alvorlig utseende; men i grunnen var han meget spøkefull og likte å spøke med oss barn. Han hadde en egen barsk måte å spøke på så jeg vet at flere av våre venninner ikke alltid forstod ham, især da han talte så fort, så de også av den grunn hadde vanskelig for å opfatte ham. - Han var nøisom og hadde enkle vaner, stod selv i den koldeste vintertid op i koldt værelse og tok iskold sturt i et koldt badeværelse hver morgen. Han brukte aldri vinterfrakk, gikk hele vinteren i en tynn frakk. Men det var formodentlig sundt, for jeg kan aldri huske at far var forkjølet eller syk, eller at han har ligget tilsens en eneste dag. Vi barn måtte også alltid stå op i koldt værelse. - Han fortalte ofte fra sin barndom om hvorledes de måtte stå tilbords, om det var en vane fra den gang, vet jeg ikke, men jeg husker at far alltid stod ved frokostbordet; han spiste frokost og

leste samtidig sin morgenavis - stående. Han pleide svært ofte også stå og arbeide; i sitt kontor i Eilert Sundts gate hadde han foruten sitt skrivebord også en høi pult, og ved den stod han som regel og skrev. Det var igrunnen ikke ofte far satt ved sitt skrivebord, det var kanskje helst om aftenen. Han arbeidet meget og alltid sent om aftenen, man var allikevel alltid tidlig oppe om morgenen. Fra aftensbordet tok far gjerne med sin tekopp og noen kavringer, og drakk så teen kald utpå natten.

Jeg nevnte at jeg ikke har sett far syk og sengeliggende; selv under den sykdom som bragte ham i graven, lå han ikke tilsengs. Tross store smerter gikk han hele tiden oppe, satt meget på kontoret og løste eller gikk ute i haven og beskar trær og busker; derfor forstod vel heller ikke vi barn at han var så dårlig som han var. Når vi kom hjem fra skolen og gikk inn haveveien forbi fars kontorvindu, så vi ham som oftest i vinduet; kun den siste dag satt han ikke der, og jeg kan huske at jeg da tenkte det måtte være noe galt på ferde. Den morgen hadde også doktoren vært hos ham og sagt at nu kom han nok ikke op mer, men vilde bli liggende, og ennå kunde det vare flere måneder. Og så blev han ikke liggende lenger enn til kl. 4 samme dag; da døde han. Og vi kan vel være takknemlig for at han slapp så lett; for hans virksomme natur vilde det ikke vært godt å bli liggende lenge syk.

Også efter fars død fikk jeg et bevis på hans omtanke. Jeg hadde planlagt en fottur sammen med noen venninner i sommerferien. Far hadde først ikke noen lyst til at vi unge piker skulde gå på tur alene, men hadde da ved mine bønner gått med på det og gitt sin tillatelse. Og den siste natten hadde han tenkt på mig og min tur og skrevet ned på en blokk på sitt nattbord at jeg måtte huske på å få kjøpt ordentlige beksømsstøvler til turen. Jeg var meget rørt over at han - syk som han var - kunde tenke på denslags, og jeg angret på at jeg hadde plaget ham med det. Jeg vilde ikke gjort det hvis jeg hadde visst hvor syk han var. -

Selv var han nok forberedt på døden, og jeg vet at han og mor hadde snakket meget om hvorledes hun skulde innrette sig efter hans død, og at han ordnet alt til sin begravelse. -

Gud velsigne hans minne for oss alle!

II.

Minneforedrag om
Borgermester

PETER BIRCH-REICHENWALD

og hans slekt

av

Kristian Nissen.

Når jeg idag på min svigerfars, borgermester og statsråd Peter Birch-Reichenwalds 100-årsdag skal ha den ære å gi en kort biografisk skildring av hans liv og virke, da kan jeg på et enkelt minne nær ikke bygge på mitt eget kjennskap til hans personlighet. De personlige minner har jeg måttet overlate til min hustru å fortelle oss litt om. Den skildring jeg kan gi er for den aller vesentligste del bygget på de opplysninger og uttalelser jeg har kunnet samle fra den trykte litteratur, supplert med enkelte opplysninger fra arkivene.

Innen jeg søker å tegne et bilde av Peter Birch-Reichenwald personlig vil jeg med særlig tanke på hans barnebarn, som er her til stede, først fortelle litt om dem som han og dermed også både hans barn og barnebarn og da tillike hans søsters barn og barnebarn av Aarse-slekten stammer fra.

Slektsnavnet Birch-Reichenwald er fremkommet ved en kombinasjon i et senere slektsledd av hans oldeforeldres slektsnavn Reichenwald og Birch .

Johan Gottfried Hartmann Reichenwald var en fra Tyskland innvandret mann, som i 1784 eller 85 blev kontorist eller handelsbetjent hos forvalteren ved glassverket i Biri. Der blev han kjent med Maria Elisabeth Birch, som sammen med en yngre søster Cecilie Elisabeth var bosatt på Skumsrud i Biri hos sin bror daværende regimentskvartermester og auditor, senere generalkrigskommissær Hans Jørgen Birch (1751-1811). Disse tre søsken var barn av grosserer i Kjøbenhavn Jørgen Hansen Birch og hustru Margrethe Juul, om hvem jeg ennå savner nærmere opplysninger. x)

x) Hvad jeg kan meddele om landkremmer Reichenwald og Marie Elisabeth Birch skyldes dels sønnens, Hans Jørgens, livserindringer, nedskrevet i 1863 og i 1939 velvilligst utlånt mig in originali av hans sønneatter, frøken Constance Birch (død 1943), og dels opplysninger fra statsarkivar Christiansen, Hamar, og sogneprest Andreas Jakobsen i Fåberg

Den 19. april 1788 blev Johan Reichenwald og Marie Elisabeth Birch gift i Biri og flyttet derefter til Fåberg, hvor han drev handel som privilegert landkremmer, som det dengang het. Og i Fåberg fikk disse ektefolkene tre barn, Paul Hansen, f. 20. juli 1788, Hans Jørgen, f. 9. april 1790 og Helene Margrethe, f. 2. mai 1792.

Med inntektene av handelen på Kremmerbakken i Fåberg var det dog ytterst smått bevendt. Og bedre blev det ikke, da Reichenwald senere i 1790-årene forsøkte å drive handel på Lesja istedetfor i Fåberg. Sønnen Hans Jørgen vet i sine livserindringer å fortelle om, hvor trangt og fattigslig de hadde det. Dessuaktet synes de å ha kunnet vedlikeholde nogen forbindelse med hvad man dengang betegnet som "standspersoner". Lesja kirkebøker vet iallfall å fortelle, at landkremmer Reichenwald og hans hustru 13. juni 1793 stod faddere for kaptein von Stibolts datter Dorthe Sophie.

Men økonomien var for elendig. Og det resulterte i, at madame Reichenwald med sine tre barn i 1799 reiste til sin bror, som i 1789 var blitt krigskommissær i Akershus stift og nu bodde på Økeren i Aker. Han var ugift og nogenlunde vel økonomisk situert. Og han overtok for fremtiden å sørge for sin søster madame Reichenwald og å skaffe sønnene utdanning til at de kunde greie sig selv.

Landkremmer Reichenwald fulgte sin familie så langt sydover som til Eidsvold, men vendte derfra tilbake til Fåberg. Her har han visstnok forsøkt sig påny som handelsmann. Men det har tydeligvis ikke gått for ham. Uten at han hadde fått anledning til å treffe sin hustru og barna igjen, døde han 29. januar 1806 i huset hos sogneprest Broch i Fåberg.

Salget av det lille han eiet av klær m.v. innbragte bare 24 riksdaler, 3 mark og 17 skilling, hvilket ikke engang strakk til til å dekke begravellesomkostningene og utgiftene til hans pleie i hans siste dager. Men på Fåberg kirkegård står fremdeles et støpejerns gravkors - jeg vet ikke hvem som har reist det - med sålydende inskripsjon: "Johan Reichenwald, Landhandler i Gudbrandsdalen, død den 29 januar 1806, 46 år gammel".

Efter denne inskripsjon skulde han da ha vært født i 1759/60. Ifølge sønnen Hans Jørgens opptegnelser skulde han

dog være født 6. juli 1754, altså gå i sitt 52de år ved sin død. Ifølge disse opptegnelser skulde hans fødested være Rügenwalde i Pommern og navnet Reichenwald være en avendring av fødestedets navn. Den omstendighet, at hans slektsnavn ved den eldste sønns dåp i Fåberg i 1788 er kirkebøksført som "Riegenwald" kan jo tyde på, at denne antagelse er riktig. Men en forespørsel jeg i 1939 rettet til presten i Rügenwalde, som har i sitt verge alle kirkebøkene for Rügenwalde for hele det 18de århundre og som svarte mig meget imøtekommende, førte dog til et helt negativt resultat.^{x)} Og hans hjertelige innbydelse til selv å komme ned for å fortsette undersøkelsen har det av gode grunner ikke vært anledning til å etterkomme. Og blir det neppe heller.

Reichenwalds to unge sønner blev da i 1799 pleiesønner hos sin morbror krigskommissær, senere generalkrigskommissær Hans Jørgen Birch. At de blev adoptert av ham, som det ofte sies, er dog uriktig. Da vilde de også ha blitt hans arvinger, hvad de ikke blev. Hans arvinger efter hans død i 1811 var derimot efter et allerede i 1790 opprettet testamente hans to søstre, madame Reichenwald og jomfru Cecilie Elisabeth. Men efter krigskommissærens ønske antok de hans slektsnavn Birch som sitt eget. Nogen offisiell stadfestelse herav foreligger ikke og var visstnok heller ikke nødvendig dengang.

Allerede i juni 1800 blev så guttene av sin pleiefar satt inn på Krigsskolen eller Det norske landkadetinstitut, som det dengang het. De to unge krigere var da bare 12 og 10 år gamle. Og i løpet av 5 år gjennemgikk de krigsskolen og blev fenriker i 1805 og kort tid efter offiserer.

Av disse to er det den eldste Poul Hansen Birch, som særlig interesserer oss her. For det er hans ætlinger vi er. Om den annen, Hans Jørgen, som altså bar sin morbrors og pleiefars navn, skal da her kun sies, at også han gjorde en pen militær karriere, avanserte til oberstløytnant og chef for Det Norske Jægerkorps, men blev så i 1853 krigskommissær i Kristiansandske distrikt,^{xx)} hvad han var til sin død i 1864. Han blev i meget ung alder gift med Anna Maria Bull Hjort med hvem han fikk hele 15 barn. Mange av disse døde som små eller forblev ugifte. Men gjennom dem som vokste opp og giftet sig har han

---

x) Brev fra superintendent Franz Molzahn av 3/3 1939.

xx) Med bopel i Arendal.

en mengde ætlinger både av slektsnavnet Birch og av andre slektsnavn. Jeg er tilbøielig til å tro, at krigskommissær Hans Jørgen Birchs nulevende ætlinger er flere i tall enn Poul Hansen Birchs, vår oldefars. Med visshet kan dette dog ikke sies, så lenge der ikke finnes noe helt utarbeidet og åjourført slektregister over alle Johan Gottfried Reichenwalds og hustrus etterkommere.^{x)}

Gjorde Hans Jørgen Birch en meget pen karriere som offiser, så var hans eldre brors Poul Hansen Birchs likefrem strålende.^{xx)} Han blev sekondløytnant 1806, deltok med bravur i kampene ved Prestebakke og Berby i 1808 og blev kort derefter premierløytnant og det følgende år Danebrogssridder, kaptein 1814 og var vaktkommandør på Eidsvold under Riksforsamlingen, divisjonsadjutant ved Generalstaben fra 22. mai 1814, deltok som brigadeadjutant hos general Hegermann i det nye felttoget mot Sverige og var med i kampene ved Langenes. I 1815 blev han major og i 1817 oberstløytnant og tjenestgjorde fra da av til 1823 som militær referent hos kong Carl Johan i Stockholm, blev oberst i 1820 og generaladjutant i 1821. I slutten av 1823 blev han utnevnt til chef for Trondhjemske brigade og kommandant i Trondhjem, fra 1824 med grad som generalmajor. Men noe sykelig og med en kneskade som skrev sig helt fra Prestebakke 1808 søkte han sig i 1831 over i stillingen som generalkrigskommissær og bodde fra da av helt til sin avskjed 1. mars 1860 i Oslo eller omegn. Etter avskjeden flyttet han

---

x) Oberstløytnant Hans Jørgen Birch og hustru Anna Maria Bull Hjort samt deres etterkommere inntil 1916 er registrert i Otto Hjort og G. Gabrielsen: Løkum-Familien Hjort, Kra. 1916, s. XIV - XVII.

xx) Da generalkrigskommissær Hans Jørgen Birch d.e. noen måneder før sin død i 1811 blev ridder av Danebrog, avgav han som foreskrevet en kort selvbiografi, som er offentliggjort av C.J. Anker i Personalhistorisk Tidsskrift, III, Kbh. 1882, s. 385-86. Denne slutter således: "I ugift Stand har han henlevet og funden sig dertil des mere opfordret, siden det er blevet hans Kald, som hans Pligt, at forsørge sine 2de Systre, af hvilke den Ældste i Enkestand med en Datter og 2de Sønner, som han nu har den Lykke og Glæde at see med fremdeles haabefuld Forventning placerede som Officerer i Hans Majestæts norske Armee." Denne hans håbefulle forventning gikk rikt i oppfyllelse for begge pleiesønnenes vedkommende. Såvel om disse som om pleiefarens militære karriere har stabsfanejunkeren Olaf Ovenstad velvilligst gitt mig en rekke opplysninger fra sitt bekjente store kartotek over norske offiserer.

til sin svigersønn stiftamtman i Trondheim Carl Motzfeldt, i hvis hus han døde 25. april 1863.^{x)}

Når hans minne her i Oslo by også er bevart ved at General Birchs gate er oppkalt etter ham, skyldes det dog ikke hans militære karriere, men hans filantropiske virksomhet. Allerede i sin Trondhjemstid 1824-31 var han aktivt virksom for foreningsdannelse i velgjørende øiemed. Og i Oslo blev han den ledende kraft, ja man kan vel si byens onde samvittighet, som ikke bare appellerte til andre, men selv med de største oppofringer av tid, penger og arbeidskraft gikk i bresjen. Han møtte nok ikke bare velvilje. Men den forståelse han møtte på mange hold har satt sin skjønneste blomst i Henrik Wergelands berømte, beåndede og poesifylte dikt: Asylbørnenes sang til general Birch.^{xx)}

Vrangsiden ved denne hans glødende iver for all slags filantropisk virksomhet var den, at det en tid iallfall gikk hårdt ut over hans barnerike familie.

Fort. av note xx) foreg. side.

Da jeg ikke senere omtaler hans to søstre og den eldstes datter, vil jeg her meddele følgende om dem vesentlig med oberstløytnant H. J. Birchs livserindringer som kilde: Høsten 1800 flyttet de med generalkrigskommissæren til hans eiendom Nøisomhed i Råde. Senere skaffet han dem bolig på enkesættet Fjeld i Håbøl, hvor de bodde en rekke av år. Helene Margrethe blev i 1821 gift med sognepresten i Fyresdal, Ole Christian Sang (1776-1852), men døde barnløs allerede 4/10 1822 og blev begravet på Moland kirkegård i Fyresdal. Året efter døde hennes tante Cecilie Elisabeth Birch i Håbøl prestegård og blev begravet på kirkegården der, mens hennes mor, madame Marie Elisabeth Reichenwald, levet en 10 års tid ennu. Hun flyttet til sønnen Hans Jørgen, da han i årene 1816-20 var bosatt på chefsgården Skjoldhorne på Eiker og bodde senere i hans hjem i Christiania og døde der 28/8 1832. I sine siste leveår var hun sløv. Men et bevart portrett viser oss henne som en livlig eldre dame av et meget elskverdig utseende.

- x) Nærmere data om Paul Hansen Birch finnes foruten i Ovenstads kartotek bl.a. i C.J. Anker: Biografiske data om 330 norske generalspersoner, Kra. 1885, s. 46-47, og i Finne-Grønns artikkel om ham i Norsk biogr. leksikon, I, s. 527-28. -

Se også Paul Hansen Birchs selvbiografi etter utnevnelsen til Danebrogsridder i 1809, meddelt av C.J. Anker såvel i Norsk militært Tidsskrift, Bind 45, Kra. 1882, s. 590-91, som i Parmanns Illustreret Familielæsning, IV, Kra. 1885, s. 66-68, samt artiklen om General Paul Hansen Birch i Illustreret Nyhedsblad, nr. 1, 1. Jan. 1860, og Slegten Stenersen fra Vaalen i Gausdal, Kra. 1924, s. 18-19.

- xx) I sin artikkel om "General Birch" i St. Halvard, X, Oslo 1932, s. 112-23, har Sophie Jæger gitt en interessant, men i sitt uttrykksett måskje noget outreret skildring av hans rastløse, helt selvforglemmende filantropiske virksomhet.

Paul Hansen Birch var nemlig allerede 8. februar 1813, altså også han i en ung alder, bare $24\frac{1}{2}$ år gammel, blitt gift her i Oslo (i Gamlebyen, som da hørte Aker til) med Anna Catharina Hoffmann Stenersen. Hun var datter av den fhv. byfoged på St. Thomas Bent Christian Stenersen og var selv likesom sin mor Margrethe Birgithe Aarøe født på St. Thomas.^{x)} Hun var født 13/5 1791 og altså tre år yngre enn sin mann. At hennes mor skulde være mulatt, som en samtidig kilde vet å fortelle, beror dog på en misforståelse.^{xx)} Hennes foreldre var kaptein Johan Aarøe og hustru Margrete Hoffmann, som begge utvilsomt var av ren nordeuropeisk slekt. De opplysninger jeg har innhentet fra Danmark tyder heller ikke på noget annet.^{xxx)}

Også våre oldeforeldre Paul Hansen Birch og hustru Anna Stenersen fikk en stor barneflokk. Og den eldste av dem er han som for de eldre av oss tilstedeværende er bestefar og for de yngre oldefar.^{xxxx)} Han blev født på Blaker skanse på Romerike 4. januar 1814 og fikk - formodentlig ved oppkallelse etter sin morfar - fornnavnet Christian. Og som slektsnavn tok han opp også sin fars egentlige slektsnavn i den kombinasjon Birch-Reichenwald, som er blitt oss alle så kjær.

Allerede innen han i 1818 som en treårs gutt fulgte med sine foreldre til Stockholm hadde han fått et par søsken. Og i Stockholm kom flere til. Så det var med en hel barneflokk hans foreldre i 1824 flyttet fra Stockholm via Christi-

-
- x) Angående Stenersen-slekten, se "Utkast til et Slægtsregister over den Stenersenske Familie fra Gudbrandsdalen", 1828, (anonymt, men utarbeidet og besørget trykt av general Paul Hansen Birch) og ovennevnte bok om "Slekten Stenersen fra Vaalen i Gausdal", Lillehammer 1924.
- xx) "Fruen er en Mulat, dog ikke gul, men meget maver og stille", heter det i litteratus Jens Johan Wangensteens dagbok, se Personahist. Tidsskr., R.VI, Bind 3, Kbh. 1912, s.66.
- xxx) Velvilligst meddelt mig i brev av 7/12 1933 fra Landsarkivet for Sjælland m.v.
- xxxx) Av den store litteratur om ham vil jeg i denne forbindelse bare nevne Halvdan Kohts sterkt anerkjennende og forståelsesfulle artikkel i Norsk biogr.leks., I, s. 528-34, hvor der også finnes fyldige litteraturhenvisninger, samt Halvorsens Forf.leks., I, Kra. 1885, s. 258-60, og Tallak Lindstøl: Stortinget og statsraadet 1814-1914, I,1, s. 88-89.

ania til Trondheim.^{x)}

Christian Birch-Reichenwald må ha vært tidlig utviklet. Mange av oss vil minnes den dagboken som han, altså bare 10 år gammel, førte under reisen fra Stockholm og som hans sønnesønn og navne Kristian Birch-Reichenwald den yngre leste høyt for oss da vi 4. januar 1914, altså for snart 30 år siden, var samlet på den dagen som vilde ha vært hans 100-årsdag. Dagboken var ført på korrekt svensk inntil riksgrensen, men på likeså korrekt datidens norsk etter at grensen var passert.

I 1830 blev Christian Birch-Reichenwald student med præceteris fra Trondhjems kathedralskole og i 1834 juridisk kandidat med laud. Og nu begynte for hans vedkommende en embedskarriere på den juridisk-administrative bane, som i hurtighet kan stilles ved siden av hans fars på den militære. I årene 1835-47 var han departementsmann, dels i Justisdepartementet, hvor han i 1837, altså bare 23 år gammel, blev konstituert som byråsjef, og fra 1839 i Kirkedepartementet, hvor han

x) Barna fra tiden før Stockholmsoppholdet var foruten

1) Christian Birch-Reichenwald:

2) Emilie Marie Erneste Birch, f. i Oslo (Gamlebyen) 24/10 1815, gift i Kristiania 24/2 1842 med senere stiftamtman Carl Frederik Motzfeldt (1808-1902), død i Trondheim 1/4 1889.

3) Peter Abildgaard Birch, f. i Oslo (Gamlebyen) 25/10 1817, gift i Frue kirke i Trondheim 10/1 1858 med Anna Hennechen Dahl (1811-1877), død i Trondheim 11/10 1901 som fhv. oberstløytnant.

I Stockholm var født:

4) Elisabeth Margrethe Christiane Birch, f. 19/11 1818, død ugift på Oscars Minde i Kra. 3/3 1903.

5) Gottfried Jørgen Stenersen Birch, f. 18/11 1820, student 1839, cand. jur. 1848, gift 1. med Maria Elisabeth Simonsen (1828-1857), 2. med Elen Marie Erichsen (1827-1880), død i Inderøy 20/12 1894 som fhv. overtollbetjent i Risør.

6) Anna Pauline Georgine Birch, f. 28/6 1822, gift i Kristiania 6/5 1841 med professor, senere høiesterettsassessor Ulrik Anton Motzfeldt (1807-1865), død i Kra. 2/11 1891.

I Trondheim var de yngste barna født, nemlig:

7) Carl Johan Birch, f. 19/4 1825, student 1842, cand. philos. død ugift i Christiania 7/7 1850.

8) Frederik Celsing Reichenwald Birch, f. 10/9 1826, gift i Selbu 28/12 1861 med Caja Martine Dorothea Anker Schive (1842-1905), død som landhandler og brukseier i Selbu 28/7 1898.

9) Benedicte Christiane Birch, f. 20/3 1828, gift i Fredrikstad 22/12 1846 med marineløitn., senere kommandørkaptein Diderik Brochmann Burchardt (1817-1909), død i

kort efter sin 25de fødselsdag blev utnevnt til byråsjef og i 1841 blev ekspedisjonssekretær eller som det nu heter ekspedisjonssjef. Men i 1847 forlot han departementstjenesten, da han 27. januar, altså like efter sin 33te fødselsdag blev utnevnt til amtmann i Smålenene (Østfold) med bopel på Moss. I 1855 blev han forflyttet til Christiania som amtmann i Akershus. I dette embede virket han dog kun en tre års tid. For allerede 16. desember 1858 blev han statsråd og var i disse sterkt bevegede kampår i unionsstriden den norske regjeringens sterke mann. Han hadde også i høi grad kongens, Carl XV's yndest og øre. Men under påtrykk fra svensk side brøt kongen sitt løfte til den norske regjering om å sanksjonere stortingets enstemmige beslutning om å oppheve stattholderposten. Og da andre viste sig villige til å innta Birch-Reichenwalds plass, blev resultatet av den følgende utvikling den, at han 12. desember 1861 måtte tre ut av regjeringen. Og sammen med ham hans fetter og svoger Ketil Motzfeldt og førstestatsråden H. Chr. Petersen. Det var, som Koht sier i sin biografi av Birch-Reichenwald, første gang i norsk historie at en hel krets av statsråder gikk av på strid om en sak.^{x)}

Birch-Reichenwald var da uten embede i noen år. Men han blev valgt som stortingsmann for Kristiania på stortingene 1862-64 og 65-66 og spilte her en betydelig rolle. "Men", sier Koht i sin biografi, som i høi grad ånder av velvillig forståelse og høiaktelse, "parlamentarisk fører blev han aldrig. Han hadde statsmandens tænkning og vilje, han var altid stø paa sig selv og uråd for handlingens ansvar. Men trods alt personlig vindende væsen manglet han enhver agitatorisk evne. "Jeg har ikke let for at gjøre sterke uttalelser om grundene for min handlemaate", sa han engang i en stortingsdebat (30/1 1863). Han eide heller ingen begavelse som taler. Han tænkte saklig som en departementsmand, og han kjendte ingen anden vei til seier for sin mening end den tørre saklige argumentering. Derfor var han udmerket skikket til at styre som minister; men han kunde aldrig bli partifører eller folkehøvding."

---

x) Av den stadig voksende litteratur om denne sak vil jeg ved denne leilighet bare nevne Andreas Hjelms avhandling: Christian Birch-Reichenwald og ministerkrisen i 1861, Oslo 1927, og Fredrik Stangs nettopp utkomne arbeide: Stattholdersak og unionsstrid 1856-1862, Oslo 1943.

I 1866 flyttet han fra Kristiania ut i Aker, hvor han i 1869 blev sorenskriver, og satt i dette embede helt til utgangen av 1889, altså også efter at han var flyttet tilbake til Kristiania, hvor han inntil høsten 1880 bodde i Wergelandsveien 27 og derefter i sin sønns nybygde villa i Eilert Sundts gate 36. I hele denne tiden var han utenfor den aktive politikk, men forsøkte dog ofte å gjøre sin innflydelse gjeldende overfor kongen i retning av en overfor Norge mere forståelsesfull unionspolitikk.

Birch-Reichenwald døde i Kristiania 8. juli 1891 og blev begravet på Vår Frelses gravlund ved siden av sin hustru, Jacobine Ida Sophie Motzfeldt, som var død allerede 10. april 1880.

Så noen ord om henne og hennes slekt.

Hun var datter av den fra Eidsvoldsforsamlingen i 1814 så kjente artillerikaptein og ikke mindre senere som statsråd så høit ansette Peter Motzfeldt (1777-1854) og dennes hustru Erneste Birgitte Margrete Stenersen (1789-1848), som var en eldre søster av general Paul Hansen Birchs hustru Anna Catharina Hoffmann Stenersen og som hun født på St. Thomas.^{x)} Det var altså med sin kusine den 24 år gamle konstituerte byråsjef i Justisdepartementet blev gift den 28. juni 1838. Hun var født 9. juni 1812, var altså vel halvannet år eldre enn sin mann. Men hun oppnådde ikke noen høi alder og kom ikke til å feire sitt gullbryllup.

Som sin mann tilhørte også hun en meget barnerik familie. De var i alt 9 søskende, hvorav dog to, et tvillingpar, døde allerede noen dager gamle. Av dem som vokste opp vil jeg her kun ta frem den allerede nevnte statsråd Ketil Johnsen Melsted Motzfeldt (1814-1889) som egentlig var sjøoffiser og senere generalpostdirektør, inntil han i 1860 blev statsråd i samme ministerium som Christian Birch-Reichenwald og gikk av sammen med ham. Senere var han privatmann og politiker og representerte Jarlsberg og Larviks amt på stortinget fra 1870 til 1885, da han trakk sig tilbake.

Mens den store politiske skuffelse på Chr. Birch-Reichenwald nærmest hadde virket til å fremme en viss tilbøi-

---

x) Ang. Peter Motzfeldt, se H. Kohts biografi av ham i Norsk biogr. leks., IX, s. 364-66, og der anført litteratur.

ølighet til melankoli, så blev Ketil Motzfeldt mere og mere bisk. Der var nok visse likheter mellem de to fettere og svogre, men også en vesentlig forskjell i måten å reagere på overfor motgang og urett.

Den annen av Jacobine Motzfeldts brødre, altså av Christian Birch-Reichenwalds svogre, som jeg vil nevne her, er Ulrik Anton Motzfeldt. Født på St. Thomas i 1807 var han altså syv år eldre enn Christian Birch-Reichenwald og døde allerede 1865 som høiesterettsassessor. Men også han stod Christian Birch-Reichenwald særlig nær. Han var gift med Christian Birch-Reichenwalds søster Anna Pauline Georgine Birch, som var en av de av general Birchs barn, som var født i Stockholm (1822). Og han var altså ikke bare fetter, men også svoger dobbelt opp med Christian Birch-Reichenwald. Men også politisk stod han Christian Birch-Reichenwald meget nær, da han gjennom alle 1850-årene var stortingsmann.^{x)} Og av hans to sønner var den ene, Ernst Motzfeldt, f. 1842, senere høiesterettsassessor og statsråd, bare litt eldre og den annen, Axel Motzfeldt, f. 1845, senere oberstløytnant, et par år yngre enn sin fetter Peter Birch-Reichenwald, hvis omgangsvenner de blev fra ungdommen av hele livet igjennem. Særlig gjelder dette høiesterettsassessoren, hele familiens "onkel Ernst".^{xx)}

Var både Christian Birch-Reichenwald og hans hustru Jacobine Motzfeldt begge kommet fra barnerike hjem, så blev dog denne tradisjon brutt i deres eget. De fikk bare tre barn, alle født i Christiania, nemlig Anna Ernesta, f. 21. desember 1839, og Peter f. 29. november 1843, altså idag for 100 år siden, samt Ernesta, f. 25. februar 1845, men død allerede 29. mars 1847.

---

x) Ang. Motzfeldt-slekten i sin helhet, se den av Ernst Motzfeldt utarbeidede Stamtavle over Familien Motzfeldt, Kra. 1883, og Norske slægter 1912, s. 205-207. Ang. U. A. Motzfeldt, se Halvorsens Forf.-lex. IV, s. 126-28, Lindstøl: Stortinget og statsraadet 1814-1914, Kra. 1914, I, 2, s. 610, samt Norsk biogr. leks., IX, s. 368-70 (ved Helge Refsum). Sammesteds finnes biografier av en hel del andre medlemmer av Motzfeldt-slekten, bl.a. også av stiftamtmann Carl Fredrik Motzfeldt, 1808-1902, der var ikke bare fetter, men også svoger av U. A. Motzfeldt, idet også han, som foran nevnt, var gift med en søster av Christian Birch-Reichenwald, nemlig Emilie Marie Erneste Birch (1815-1889).

xx) Ang. Ernst Motzfeldt, 1842-1915, se Halvorsens Forf.-lex., IV, s. 121-22, og Norsk biogr. leks., IX, s. 356-58. - Ang. Axel Motzfeldt, 1845-1914, se Halvorsens Forf.-lex., IV, s. 119-20.

Om Anna Ernesta, som 12. juli 1866 blev gift med skolebestyrer Jacob Jonathan Aars (1837-1908) og derfor i Birch-Reichenwald-familien alltid har vært kalt tante Anna Aars eller slett og rett tante Anna, behøver jeg ikke å fortelle mange ord i denne forsamling.^{x)} Trolig etterfulgt i så måte av sin fire år yngre bror gjenopptok hun den gamle familietradisjon om barnerike familier. Både hun og onkel Aars overlevet jo lenge sin bror og svoger, min svigerfar. Og alle vi som ved avstamning eller inngifte tilhører hans gren av familien benytter anledningen til nu gjennom mig å få sagt dere tilstedeværende av hennes barn og svigerbarn og barnebarn, at vi i ærbødig takknemlighet minnes tante Anna og onkel Aars for all deres godhet mot oss som mot min svigerfar og svigermor.^{xx)}

Jeg kan så levende tenke mig, at tante Anna allerede som småpike var en god og trofast søster overfor sin 4 år yngre bror Peter. Hun var kanskje også tilstede som et interessert vidne, da Peter 5. mai 1844 blev døpt i Vår Frelsers kirke og oppkalt etter sin morfar Peter Motzfeldt. Men de virkelige faddere var etter kirkeboken fru statsrådinne Motzfeldt, altså hans mormor, frøken Marie Kaltenborn, utvilsomt en søster av sorenskriver Karl Fredrik Gustav Kaltenborn, oberstløytnant Birch, altså hans farbror, ekspedisjonssekretær Thomle, hans fars kollega i Justisdepartementet, senere justitiarius i høiesterett, enn videre brigadeløge Heiberg, der tidligere hadde vært gift med hans moster Bentine Christiane Motzfeldt og altså var hans onkel, og til slutt overlærer Fritzner, som må være identisk med fhv. overlærer Otto Thott Fritzner, der hadde vært dåpsbarnets fars lærer i historie, geografi og latin på Katedralskolen i Trondheim. Det ligger litt på siden av saken, men jeg kan ikke undlate å tilføie, at ifølge A. E. Erichsen : Trondhjems katedralskoles historie, tilbragte Fritzner et mangeårig otium i Kristiania, hvor han i forhenværende disiple fant hengivne venner, - hvad altså dette fad-

---

x) Data om slekten Aars i sin helhet finnes i Norske slekter 1912, Kra.1911, s.6-10, jfr.Wilhelm Lassen: Norske Stamtavler I, Kra.1868. Biografier av skolebestyrer Aars bl.a. i Halvorsens Forf.-lex.,I,s.21-23 og i Norsk biogr.leks., I, s.36-37.

xx) Skolebestyrer Aars døde i Oslo 22/9 1908 og hans hustru, likeledes i Oslo, 19/12 1919, jfr. Norsk biogr.leks., I, s.36-37.

derskapet er et tydelig uttrykk for. Fritzner døde i sitt 82de år 7. novbr. 1860. Han oppnådde altså å få se sin gudsønn som student. Og, forteller Erichsen videre, "Et par aar derefter foranlediget en del av hans gamle disciple (med Chr. Birch-Reichenwald som primus motor), at hans buste blev opstillet i skolens og videnskapsselskapets festsal". Bysten var av Middelthun og er rost scm et udmerket arbeide.

Tante Anna var 8 år og svigerfar 4 år gammel, da familien flyttet til Moss. Tante Anna hadde vel allerede hatt litt skolegang, innen de reiste ditned. Og det var kanskje hun som der nede innviet sin yngre bror i lese- og skrivekunstens mysterier. Begges skoletid falt for øvrig på Moss; men tante Anna var allerede en ung 16-års dame, da familien i 1855 flyttet tilbake til Christiania, mens svigerfar bare var en 12-års skolegutt.

I Christiania blev svigerfar elev av katedralskolen og blev i 1860 - altså i sin fars statsrådstitid - dimittert til universitetet, hvor han tok ~~ex~~amen artium med laudabilis (22 : 12). Året efter tok han anneneksamen - examen philosophicum - med præceteris og begynte så å studere jus.^{x)}

Om han tidlig var på det rene med, at han vilde studere jus, eller om han vaklet noe i så henseende vet jeg ikke. Jeg er dog tilbøielig til å tro, at familiemiljøet så å si predestinerte ham for jussen. Hans far og hans morbror høierettsassessoren var jo begge fremragende jurister. Og hans fetter og gode venn Ernst Motzfeldt, som var blitt student fra Nissens skole i 1859, hadde jo også slått inn på det juridiske studium.

---

x) Biografiske data om Peter Birch-Reichenwald finnes bl.a. i Halvorsens Forf.-lex., I, s.260-61 (går dog kun til begynnelsen av 1880-årene) og i Norsk biogr.leks., I, s.534-35 (ved Arne Rygh) samt i Lindstøl: Stortinget og statsraadet 1814-1914, I,1, s. 89. Se også Joh. K. Bergwitz: Studenterne fra 1860, Kra. 1910, hvor man finner opplysninger om hele studenterkullet av 1860. - Om forholdene ved katedralskolen i 1850-årene, se Einar Høigård: Oslo katedralskoles historie, Oslo 1942, avsnittet Kampen om den gamle latinskole, s. 318-60. Se også Yngvar Nielsen: En Christianiensers Erindringer fra 1850- og 60-Aarene, Kra. 1910, avsnittet s.60-154: Christiania Katedralskole 1853-1860. Spesielt er uttalelsen s.104 om Vinje-beundringen, som forf. anser importert i klassen av hans klassekamerat P. Birch-Reichenwald, av interesse. Senere i samme bok omtales P. Birch-Reichenwald s.213. Og s. 219 finnes et interessant gruppebillede av ham og fire andre studenter.

Om svigerfar allerede i studenterdagene hadde noen utpregede særinteresser innenfor eller utenfor sitt studium, vet jeg ikke. Uten å vite det tror jeg dog bestemt å kunne si, at iallfall på ett område hadde han allerede da sterke interesser og det var for politikk. I hans studietid inntraff jo som allerede nevnt i desember 1861 den politiske krise, som bevirket at hans far og morbror Ketil Motzfeldt gikk ut av regjeringen. Og man skulle nesten tro, at den var formet med spesiell tanke på den unge Birch-Reichenwald den første oppgaven han fikk å besvare, da han i 1865 - året etter Ernst Motzfeldt - gikk opp til juridicum: "Hvorvidt ere Grundlovens Bestemmelser om den kongelige Sanction anvendelige paa Storthingsbeslutninger, der have andet end privat Lov til Gjenstand?" x)

Hvorledes svigerfar besvarte denne oppgaven og hvilke karakterer han fikk for hver og en av sine eksamensoppgaver vet jeg ikke. Jeg vet bare, at han fikk sin juridiske eksamen med laudabilis og med dette som utgangspunkt begynte sin løpebane og sin flittige og dyktige virksomhet i samfunnets tjeneste.

Sin første tjeneste fikk han som edsvoren fullmektig hos sorenskriveren i Nordre Gudbrandsdalen, Otto Ottesen. De to-tre årene han virket i denne stilling med bopel på sorenskrivergården Lyen i Vågå og med utallige reiser rundt om i det vidstrakte, naturskjønne sorenskriveri, blev utvilsomt i mange henseender av stor betydning for ham. Ikke bare var sorenskriver Ottesen en kyndig og ansett jurist, hos hvem svigerfar fikk gå i en god skole og hvis vennskap han vant for hele livet slik at Ottesens senere sorenskrivergård Kolstad i Askim gjestfritt stod åpen til alle tider for ham og hans familie, men ferdene i dal og fjell deroppe ga ham også den kjærlighet til fjellet og fotvandring, som blev grunnlaget for hans turistinteresser, hvorom nærmere senere. Og det har vel vært det kjennskapet til Gudbrandsdalens fjell og skog og daller, som han vant i sin fullmektigtid, som foranlediget eller iallfall var sterkt medvirkende til, at han på et senere tidspunkt i sitt liv, fra 1875 til 1882, blev medlem av den Gudbrandsdalske allmenningskommisjon, hvis innstilling med allmenningsbeskrivelser det da også falt i hans lodd å utarbeide. xx)

x) Se Universitets- og Skole-Annaler, 3 Række, V, Chra. 1865, s. 334-35.

xx) Statsalmenningene i Gudbrandsdalen. Indberetning fra den ved Kongelig Resolution af 22de December 1874 nedsatte Kommission. Kra. 1884.

Men efter fullmektigtiden gikk hans vei dog tilbake til Christiania. Og her fikk han i de forskjelligste stillinger sitt faste arbeidssted for resten av sitt liv.

Sitt første virke fikk han som fullmektig hos sin fars gode venn og forståelsesfulle politiske meningsfelle, Carl Christian Henrik Bernhard Dunker (1809-70), kanskje den mest berømte advokat i Norge i det 19de århundre.^{x)}

Svigerfars fullmektigtid hos Dunker falt i dennes siste leveår, fra 1868-1870. Dunker døde nemlig 28. juli 1870, bare 61 år gammel. Han var da ennu i sin fulle kraft. Og det er i biografier av svigerfar fremhevet, at han ved sin fullmektigtjeneste hos Dunker gikk i en god skole, som gav ham de beste forutsetninger for hans senere selvstendige praksis som advokat.

Svigerfar tok nemlig våren 1870 bevilling som overretts-sakfører og blev efter avlagt prøve 27. septbr. 1870, altså to måneder efter Dunkers død, selv autorisert som høiesterettsadvokat.^{xx)} Om hans advokatpraksis vet jeg ved denne leilighet ikke noe å meddele. Og det beror nok på en misforståelse, når jeg har stått i den tro, at han i noen år drev sin advokatforretning i fellesskap med sin fetter, daværende overrettssakfører, senere bankdirektør Andreas Arntzen (1837-1919), den hjertensgode, elskverdige mann, som sikkert alle vi eldre minnes i takknemlighet.^{xxx)}

Som advokat - om ikke før - kom svigerfar sikkert snart i forbindelse med den 4 år eldre overrettssakfører Hans Christian Christensen (1839-1890), som selv et år senere enn sviger-

---

x) Om Dunker, se Halvdan Kohts interessante biografi av ham i Norsk biogr. leks., III, s. 380-85, Finne-Grønn: Norges Prokuratorer, Sakførere og Advokater 1660-1905, II, Oslo 1926, s. 23-32, og Halvorsens Forf.-Lex., II, s. 186-90, samt Einar Østvedt: Bernhard Dunker. Juristen, politiker og kulturmannen, Oslo 1940.

xx) Finne-Grønn: Norges Prokuratorer, Sakførere og Advokater 1660-1905, III, Oslo 1940, s. 29-30.

xxx) Ang. Arntzen-slekten, se Norske slægter 1915, Kra. 1915, s. 3-6, og Kr. Aug. Nøkleby: Tillegg til stamtavle over familien Arntzen, Oslo 1938, spesielt s. 41-43. Andreas Arntzens mor var datter av statsråd Peter Motzfeldt.

far tok advokaturen og som allerede som overrettssakfører praktiserte sammen med Andreas Arntzen i firma Arntzen & Christensen.^{x)}

Bekjentskapet med Hans Christensen blev til et inderlig godt vennskap og førte til at han ofte vanket i Hans Christensens foreldrehjem, hos grosserer Arne Christensen og hustru Karen Emilie Charlotte f. Reiersen i deres hjem i Storgaten, - Hans Christensen hadde nemlig ennå ikke eget hjem. For først i 1879 blev han gift, som bekjent med Eva Julie Johanne Mathiesen fra Linderud (1853-1893).^{xx)}

Og her i Storgaten 19 møtte svigerfar sin skjebne i husets unge datter Alette Marie Christensen. Født 19. juli 1849 var hun hele 10 år yngre enn sin eldste bror advokaten, der som nevnt var født i 1839. Men hun stod ham allikevel meget nær som voksten. Og det var en særlig stor sorg for henne, da han allerede i 1890 døde som lagmann, altså knapt 51 år gammel.

Når svigerfar blev forlovet med Alette Christensen vet jeg ikke.^{xxx)} Men 28. juni 1876 blev de gift. Og jeg bør da her innflette noen ord om dem som fra da av var hans svigerforeldre.

Arne Christensen var født på gården Søndre Hyni i Gjerpen 22. juli 1803.^{xxxx)} Hans foreldre var gårdbruker Christen Jensen Hyni og hustru Karen Arnesdatter. Etter de undersøkelser jeg hittil har kunnet anstille, kan disses forfedre føres ennå ett å to slektledd tilbake i det 18de århundre. Visstnok

---

x) Se Finne-Grønn: Norges prokuratorer, sakførere og advokater, III, s.44-46, og Lagmann Hans Christian Christensen. Tale av Michael Hansson 23-10-1939. [Privattrykk]

xx) Se Norske slægter 1912, s.92-93, og Haagen Krog Steffens: Linderud og Slægterne Mogensen og Mathiesen, Chra.1899, s.227.

xxx) Etter forlydende skjedde det i april 1876.

xxxx) Opplysningene om Arne Christensen er hentet dels fra det i 1933 trykte jubileumsskrift "A. Christensen. 1833-1933", dels fra opplysninger fra Riksarkivet og fra Statsarkivet i Oslo samt fra frøken Inger Aarhus i Skien, disse siste meddelt mig i brev av 23/3 1941. Etter familieopp-tegnelser var 22.juli hans fødselsdag, ikke 29. juli som anført i jubileumsskriftet. Ifølge kontrollerte undersøkelser i Gjerpen kirkebok var han døpt 31.juli 1803, ikke 21. juli, som anført i det i jubileumsskriftet faksimilerte borgerbrev av 9. april 1833.

alle var gårdmannsfolk i Gjerpen.

Men Arne Christensens hu stod til å komme ut i verden. Allerede før han i 1818 blev konfirmert, hadde han i over ett år vært kramboddreng hos kjøbmann Thofte i Larvik. Og i konfirmasjonstiden var han i hele 20 måneder betjent hos kjøbmann O. Arnesen på Osebakken ved Porsgrunn. Derfra kom han til Christiania, hvor han blev betjent først hos kjøbmann Borchsenius, dernest i firmaet Gulbrandson & Glückstad. I 1826 avla han den da forordnede prøve som kjøbmann. Og 9. april 1833 startet han under firmanavn A. Christensen en butikk- og bondehandel i Storgaten 19 med startkapital på 400 spesiedaler. Forretningen vokste sterkt og blev efterhånden en engros-forretning i kolonialvarer med kaffe som spesialitet.

Da Arne Christensen var kommet så langt, at han var blitt kjøbmann med egen forretning, vilde han som rimelig kan være gjerne gifte sig og få sitt eget hjem. Og hans utkårede var Karen Emilie Charlotte Reiersen, som var født i 1818, altså hele 14 år yngre enn han. Men det blev efter alt å dømme et godt og lykkelig ekteskap. Efter billeder å dømme var det to ualmindelig snilde og elskverdige mennesker, hvad også deres eftermæle bekrefter. Bestemor Christensen var prestedatter, datter av sognepresten til Kråkstad Hans Chrystie Reiersen (1781-1836) og hustru Alette Marie født Winther (1788-1877).^{x)} Reiersen var av gammel dansk-norsk slekt, som i et par generasjoner hadde vært sjøoffiserer.^{xx)} Chrystie-navnet hadde han fra sin mor, som var av den store norske Chrystie- eller Christie-slekt, som er av skotsk opprinnelse.^{xxx)} Og presten

---

x) Ang. sogneprest Reiersen, se M. Østlid: Kråkstad. En bygdebok I. 1929, s.283-85, hvor der også finnes portrett av ham.

xx) Se Den Reiersenske Families Stamtavle, Kbh. 1877. Ang. sjøoffiserene i slekten, se T.A. Topsøe-Jensen og Emil Marquard: Officerer i den dansk-norske Sæetat 1660-1814, II, Kbh.1935, s.375-377.

xxx) Se W.H. Christie: Genealogiske Optegnelser om Slægten Christie i Norge 1650-1890, Bergen 1909, jfr. Den Thaulowske Families Slægtregister, Moss 1876, Anhang Nr.1. Vedkommer Skotlænderen Andreas Chrystie og hans Efterslægt, s. 18 flg. Se også M.E.M(idelfart)s artikkel: "Familien Chrystie i Brevik", Grenmar 1926, nr.298-99, og det av Marie Blom f.Mangor publiserte portrett av slektens skotske stamfar, i Husmoderen, Kra. 1904, s.335.

Reiersens hustru var datter av en kjøbmann Winther i Aalborg og hustru f. Krag. Alle disse slektene kan føres langt tilbake i tiden.

Også bestefar og bestemor Christensens hjem blev barnerikt. Da svigerfar vanket der i huset som frier og forlovet ung mann, var jo allerede et par av døtrene, tante Emma Sem^{x)} og tante Cathinka Paus^{xx)} gifte og med egne hjem, begge siden 1865. Og onkel Albert Christensen var bosatt annetsteds. Han var svigerfars jevnaldrende venn (f.18/8 1843), var blitt student 1862 og juridisk kandidat 1869. Senere blev han deltager i sin fars forretning og døde 12. august 1881.^{xxx)}

Men folketellingen av 31. desember 1875 faller nettopp inn i eller like forut for forlovelsestiden, så jeg lar den gi et litet gløtt inn i hjemmet.

De tilstedeværende i Storgaten 19 denne nyttårskvelden - med tilstedeværende mentes kun dem der den 31. desember hadde natteopphold i huset, så både svigerfar og mange andre kan for hvad vi vet ha feiret årsskiftet der - de var foruten grosserer Arne Christensen og hans kone Karen Emilie Charlotte sønnen den ugifte høiesterettsadvokat og konst. assessor Hans Christian Christensen og de tre ugifte døtre Alette Marie, Valborg^{xxxx)} og Hulda.^{xxxxx)} Men foruten disse var det et helt tjenerskap, alle med gode gammeldage fornavn: husjomfru Karen Christiansen, kokkepikene Karine Hansen og stuepikene Helle Oline Hansen og Hanna Petrine Nielsen samt husmann Hans Hansen. Ja, den sistes egentlige bosted var nok løkken Frydenlund, men han har da iallfall i nyttårshelgen overnattet nede i Storgaten.

-
- x) Emma Nathalie Christensen, f. 18/8 1843, gift i Kra. 23/5 1865 med senere sorenskriver i Mandal Gabriel Egidius Johan Henrik Sem (1824-1900), død på Holmenkollen i V. Aker 11/3 1933.
- xx) Cathinka Charlotte Christensen, f. 11/6 1845, gift 5/9 1865 med senere major Johan Altenburg Paus (1833-1895), død i Oslo 9/11 1925.
- xxx) Se Studentene fra 1862, Chra.1912, s.11, og Otto Gr. Lundh: Dødsfald i Norge 1881, Kbh. 1882, s.5.
- xxxx) Valborg Christensen, f. 29/6 1855, gift 16/5 1879 med grosserer Jens Fredrik Emanuel Meyer (1842-1893).
- xxxxx) Hulda Karen Emilie, f. 21/12 1861, gift 27/6 1883 med fabrikkeier i Manchester Harold Woolley (1850-1889), død i Bisley, Gloucestershire, England, 27/11 1927.

Men folketellingen vet da også å fortelle om de fraværende, forsåvidt de hadde "kjent eller formodet Opholdssted". Dette gjaldt tre ugifte mannspersoner. Den første var sønnen, handelsfullmektig Arne Emil Christensen, hvis oppholdssted var Manchester.^{x)} Jeg går ut fra, at han var der for å søke videre utdannelse. Men jeg har måttet spørre mig selv, om det var dette hans opphold i Manchester som blev foranledningen til, at huset i Storgaten fikk besøk av Mr. Harold Woolley, i hvem tante Hulda fant sin mann, og med ham sitt senere hjem i Manchester.^{xx)}

Den andre fraværende var sønnen handelsbetjent Einar Christensen.^{xxx)} Hans kjente eller formodede oppholdssted var Ullensaker, hvilket vel vil si, at han var på jule- og nyttårsbesøk hos sin onkel og tante sorenskriver Platou og frue f. Reiersen på sorenskrivergården Plogstad i Ullensaker.

Og endelig den tredje fraværende var den 21-årige kusk Anders Arneberg, som befant sig i Romedal på Hedemarken, som også var hans fødested. Hans fravær gir jo en plausibel grunn til at husmannen fra løkken nu bodde nede i Storgaten. For efter den tilføjede liste over kreaturhold pr. 31. desember 1875 hadde Arne Christensen 3 hester på 3 år og derover. De øvrige husdyrrubrikker står derimot blanke. Selv ikke rubrikken for rensdyr og rensdyrkalver er utfylt. Og rubrikken for "Udsæd i Aaret 1875" er likefrem strøket over. Der foregikk altså ikke noen matauk i Storgaten 19 i 1875. Og der var kanskje ikke plass til det heller. Og heller ikke behov for det.

Om bryllupet den 28. juni 1876 savner jeg nærmere opplysninger. Jeg vet heller ikke om de nygifte umiddelbart efterpå startet sitt eget hjem i Grønnegate 2 eller om det først var senere ute i 1870-årene, at de flyttet inn der og blev boende der til at de høsten 1880 kunde sette bo i eget hus i Eilert Sundts gate 36.

---

x) Arne Emil Christensen, f. 11/2 1853, grosserer, gift 26/1 1897 med Louise Mathiesen (1872-1929), død 1 Østre Bearum 20/5 1922.

xx) Riktigheten av denne formodning har tante Valborg (fru Valborg Meyer) bekreftet. Det var som Arne Emil Christensens venn fra Manchester-oppholdet, at Harold Woolley kom til Storgaten 19 og der blev kjent med tante Hulda.

xxx) Einar Christensen, f. 15/3 1858, grosserer, gift 18/4 1888, med Elise Marie (Mimi) Hesselberg (1865-1918), død i Oslo 7/1 1939.

Men jeg har iallfall latt mig fortelle, at de kort efter bryllupet fikk sig en bryllupsreise, ikke til utlandet, men til Gudbrandsdalen. Svigerfar var nemlig allerede - som før nevnt - i 1875 blitt medlem av Den Gudbrandsdalske almenningskommisjon, hvis formann var sorenskriver Harald Gram, far til svigerfars yngre venn og regjeringskollega, statsminister og stiftamtmann Gregers Winther Wulfsberg Gram.

I 1876 blev da den nygifte fru Birch-Reichenwald med sin mann til befaringene i Gudbrandsdalen, som det året iallfall til å begynne med skulde foregå i Gausdalsfjellene. Men et arm- eller benbrudd nødte henne til å holde sig i ro på Veisten i Vestre Gausdal en større del av sommeren.

Det var måskje dette ufrivillig lange opphold på Veisten sommeren 1876 som bevirket, at Veisten og Kalstad i Vestre Gausdal i en lang årrekke senere blev familiens faste sommeroppholdssted og Gausdal i mange år hovedleverandør av husgjelder til det Birch-Reichenwaldske hjem i Kristiania. Inntil 1882 måtte det jo også være særlig kjært for svigerfar å ha kone og barn i Gausdal om sommeren. For så lenge varte hans arbeide i almenningskommisjonen med befaringer i Gudbrandsdalsfjellene hver eneste sommer. Og Gausdal var utvilsomt et godt og sundt sommeroppholdssted for barneflokk, som vokste fra år til annet.

Allerede innen flytningen fra Grønnegate 2 til Eilert Sundtsgate 36 fant sted høsten 1880 var de tre eldste barna født: Emilie, f. 21. september 1877^{x)}, Kristian, f. 10. oktober 1878^{xx)} og Inga, f. 27. juni 1880.^{xxx)}

Selv Emilie var vel for liten, da flytningen fra Grønnegate fant sted, til at hun kunde minnes hjemmet der. Så både for disse tre eldste og for de fem yngre, som blev født i Eilert Sundtsgate: Helga, f. 11. februar 1882^{xxxx)}, Signe, f. 19. oktober 1883, Gudrun f. 11. juni 1885^{xxxxx)}, Dagny, f. 19. juni 1887, og Harald f. 16. juni 1890, blev villaen og

x) Død i Oslo 6/5 1927.

xx) Død i Oslo 7/5 1914.

xxx) Gift i Oslo 6/2 1904 med sogneprest Nils Kristian Nissen, (f. 29/11 1879).

xxxx) Gift i Oslo 10/6 1905 med ingeniør, nu generaldirektør Hans Thomas Horn (f. 2/10 1873), død i Oslo 23/3 1909.

xxxxx) Gift i Oslo 12/2 1914 med sogneprest Oluf Ludvig Jenssen (f. 29/7 1886).

haven og Løkken i Eilert Sundts gate deres eneste barndomshjem ubrutt gjennom alle år.

Kort tid efter flytningen til Eilert Sundts gate og ennu før hvervet som medlem av almenningkommisjonen var helt ført til ende, fikk svigerfar en ny stilling, sitt første egentlige embede i statens tjeneste. Den 28. februar 1881 blev han nemlig utnemt til ekspedisjonssjef for avdelingen for straffanstalt- og fængselsvesenet under Justis- og Politidepartementet fra 1. mai 1881 å regne.

Svigerfar var ikke som anført i Norsk biografisk leksikon den første innehaver av denne stilling. Men stillingen var forholdsvis ny allikevel. Den var opprettet i 1875 og hadde i de forløpne seks år vært besatt med Caspar Cappelen Smith, som i 1880 var blitt borgermester i Christiansand.

Men for svigerfar var jo arbeidet og oppgavene i vesentlige henseender nye. Om hvorledes han med sin store arbeidskraft og samvittighetsfullhet tok fatt på dem og løste dem har min bror Hartvig Nissen, direktøren for Botsfængslet, vært så elskverdig å gi mig en redegjørelse, som jeg her skal få lov til å gjengi:

"Ekspedisjonschef Peter Birch-Reichenwald var chef for Afdelingen for Straffanstalt- og Fængselsvesenets Anliggender i Justisdepartementet i årene 1881-1889. Det falt i hans lodd i disse årene å gjennomføre flere viktige reformer innenfor fængselsvesenet.

Botsfængslets direktør Richard Petersen hadde allerede i 1869 innført på Botsfængslet det progressive klassesystem, en ordning som blev brukt flere steder i utlandet i det øiemed å gi fangene gjennom stigende klasser adgang til å oppnå forskjellige fordeler som de atter ville tape ved dårlig forhold, et system som har stor betydning for fangene og behandlingen av dem ut fra psykologiske og disiplinære hensyn. På Botsfængslet var det ikke knyttet "arbeidspenger" til klassene.

I januar 1886 ga Justisdepartementet "Reglement for klasseinndeling og arbeidspenger m.v. ved fellesstraffanstaltene" (d.v.s. Akershus, Trondheim og Kvinneanstalten) og kort efter et tilsvarende reglement for Botsfængslet, der fangene nu fikk arbeidspenger som i sentralfængslene ellers. Et "Reglement for fangebehandlingen i rikets distriktsfængsler" blev gitt i januar 1885 og et "Reglement for fangebehandlingen i hjelpefængsler og tinglagsarrester" i oktober 1888. Alle disse reglementer moderniserte fangebehandlingen. Til dem kom også andre, nemlig nye refselsesreglementer og nye spisereglementer i 1885-86 og bestemmelser om undervisningen i fellesanstaltene i 1888.

Ved lov av 6. juni 1884 blev Botsfængselsloven av 1848 forandret, således at det blev hjemmel til en bedre utnyttelse av dette fængsel, som nå særlig blev forbeholdt for fanger over

18 år, som for første gang blev idømt straffarbeid.

I det øiemed å forenkla våre straffanstaltforhold var etterhånden flere av våre gamle straffanstalter nedlagt. I 1885 fulgte Bergens straffanstalt etter, så alle mannlige straffarbeidsfanger nå blev samlet i Botsfengslet, Akershus straffanstalt og Trondheims straffanstalt.

Da Botsfengslet blev tatt i bruk i 1851, hadde det ikke kirke. Av de 4 planlagte fangefløyer var bare tre bygget opp, således at det var plass til en fjerde fløy. I første halvdel av 80-årene blev det besluttet å bygge en kirke i vinkelen mellom nordre og østre fløy, over en del av plassen for fjerde fløy. Kirken blev innviet 23. september 1887. Det var et meget vesentlig fremskritt for fangebehandlingen i dette vårt viktigste fengsel, da det endelig fikk et ordentlig kirkelokale.

Av andre bygningsarbeider skal nevnes at de bygningsmessige forhold i Akershus og Trondheim blev betydelig forbedret ved ganske store utvidelser og ominnredninger i årene 1882-88.

Til alle disse reformtiltak kommer endelig, at den første bevilgning til å skaffe underordnede fengselstjenestemenn sommerferie, blev gitt på budsjettet 1886-1887.

Birch-Reichenwald tok også del i det internasjonale arbeid. Han var Norges delegerte i Den internasjonale Fengselskommisjon og representerte Norge på Den internasjonale Fengselskongress i Rom 1885. Han var også medlem av Den internasjonale Kriminalistforening og presiderte på en av møtedagene under foreningens møte i Kristiania 1891.

Det var ikke mange årene Peter Birch-Reichenwald ledet fengselsvesenet. Men hans arbeid på dette felt satte like fullt meget viktige spor etter sig".

Jeg har allerede tidligere nevnt, at svigerfar utvilsomt helt fra sine studenterdage var sterkt politisk interessert. Jeg kjenner dog ikke til, at dette utover i 60-70-årene gav sig utslag i politisk arbeide, valgagitasjon eller lignende. Og ennu mindre søkte han i sin advokattid å komme på valg til stortinget. Bestefar hadde jo helt trukket sig tilbake fra aktiv politikk efter å være slått ut av Fredrik Stang og Sibbern ved regjeringsskrisen i 1861. Og så lenge Fredrik Stang rådet som statsminister - og det gjorde han helt til høsten 1880 - var det liten plass for høiremenn av den mere liberale og opposisjonelle retning, når man da ikke var av en så baus og hårdhudet type som Ketil Motzfeldt, der som tidligere nevnt allerede i 1870 blev medlem av stortinget og blev sittende som sådan helt til 1884.

Samtidig som svigerfar blev ekspedisjonssjef kom han dog inn i politikken på et spesielt område, nemlig som kommunepolitiker, - om man da idetheletatt under datidens for-

hold kan betegne deltagelse i det kommunale arbeide som politikk.

I 1881 blev han nemlig valgt inn i kommunestyret i Kristiania og var medlem av formannskapet helt til han høsten 1889 blev statsråd. I årene 1881-84 og 1887-88 var han herunder formannskapets viseordfører og i 1889 fra nyttår til utnevnelsen til statsråd var han ordfører. Et for øvrig lite vellykket maleri av ham finnes derfor i Oslo bystyres billedgalleri av ordførere.

Det arbeid han ydet i kommunestyret er betegnet som fremragende. Jeg har dog ikke hatt anledning til å gjennomgå kommuneforhandlingene fra 1880-årene så jeg kan si noe nærmere om, hvilke saker som særlig interesserte ham eller hvilke forføininger som særlig skyldtes hans initiativ. Det var kanskje særlig de mange praktiske anliggender av teknisk og kommunikasjonsmessig art. For i så fall kan man heri se en av grunnene til, at han, da han blev statsråd, blev sjef for Arbeidsdepartementet.

Det blev han nemlig, da Johan Sverdrup i juli 1889 måtte gå av som statsminister og hele hans regjering med ham, for å gi plass for en høireregjering med Emil Stang som statsminister i Kristiania og Gregers Gram som statsminister og sjef for statsrådsavdelingen i Stockholm.

At den nye regjering blev vel mottatt av høirepressen er selvfølgelig. Jeg citerer, hvad Aftenposten skriver om den i sitt aftennummer fredag den 12. juli 1889 (nr.403/1889):

"Ministeriet Stang er idag utnevnt. Ministeriet maa siges i sin Helhed at være vel sammensat, og der har øiensynlig ved dets Dannelselse været lagt an paa at give det en saa moderat og saa lidet provocerende Sættelse som muligt. - Samtlige Medlemmer af den nye Regjering er - vi tror vi tør sige uden Undtagelse - moderate Høiremænd. Enkelte af dem vilde for faa Aar siden snarere være bleven regnet til høire Centrum end til det egentlige Høire. I det nye Ministerium er der ikke medtaget noget Medlem af den Selmerske Regjering, eller af Aprilministeriet, og vi tager neppe Feil, naar vi antager, at dette ikke beror paa en Tilfældighed. Det har været den Mand, som det er bleven betroet at danne det nye Ministerium, magtpaaliggende at lægge klart og tydeligt for Dagen, at hvad man fra Høires Side ønsker ikke er nogen Kamppolitik, men en Tilbagevenden til sunde og normale Forholde."

Og til disse uttalelser om den nye regjering i sin helhet slutter sig en omtale av hver og en av de nye menn. I omtalen av svigerfar heter det bl.a., at han hadde "gjennemgaaet en udmerket juridisk Skole, da han forlod Dunkers Kontor og i

1870 autoriseredes som Høiesteretsadvokat. Om hans virksomhet som sekretær i Almenningskommisjonen heter det: "Paa Grund af sit ligefremme og naturlige Væsen var han saavel ved sin Funktion som Medlem af Kommissionen som i sin Stilling som Sørenskriverfuldmægtig en populær Personlighed i Gudbrandsdalen. Han er ogsaa, om end langt ude, beslægtet med flere af de store gudbrandsdalske Etter."

Og til slutt heter det:

"Birch-Reichenwald er en Mand med solide Kundskaber og med en sund, praktisk, uhildet Forstand, og i Besiddelse af en mere end almindelig Arbeidskraft. At baade de tidligere Regjeringer og hans Medborgere har forstaaet at vurdere hans mange gode Egenskaber som Administrator, fremgaar av den Omstændighed, at han i en forholdsvis ung Alder blev udset til Expeditionschef for Strafanstalts- og Fængselsvæsenets Anliggender, og at han efter kun et Aars Deltagelse i Kommunestyrelsen blev valgt til Viceordfører i denne. Hr. Birch-Reichenwald skal være udset til at overtage Arbeidsdepartementet. Paa Grund af hans væsentlig juridiske Uddannelse vil Ledelsen af dette Departement vistnok i Begyndelsen forvolde ham ikke faa Vanskeligheder, og han vil faa meget nyt at sætte sig ind i. Under sin Stilling som Medlem af Formandskabet har han imidlertid havt rigelig Anledning til at erhverve sig alsidige administrative Indsigter, der vil komme ham til væsentlig Nytte i hans nye Stilling, som han nu er kaldet til at varetage. Arbeidsdepartementets Ledelse har hidtil ladet meget tilbage at ønske, og det trænger en Chef, der atter kan bringe det paa fode. Birch-Reichenwald har af Naturen et meget hurtigt og utydeligt Organ; men naar han optræder offentlig, er hans Tale langsom, tydelig og grei. Af politisk Anskuelse er han moderat Høiremand med en uafhængig og bestemt Karakter."

Om svigerfars inntreden i regjeringen sier Arne Rygh for øvrig bl.a.: "Hans utnævnelse er tildels blitt oppfattet som en manifestasjon av, at den kløft nu var helet, som blev slaaet ved revisionssakens behandling i 1861, da Fredrik Stang og hans meningsfæller avløste Chr. Birch-Reichenwald og K. Motzfeldt i regjeringen. Dette var dog neppe tilsigtet, om det end gav faktisk uttrykk for, at høire atter var blitt samlet."

Og i samme retning uttaler Olaf Gjerløw sig i sin Norges politiske historie (II, Oslo 1935, s. 10):

"Han var sønn av statsråd Birch-Reichenwald, som falt ved den dramatiske Ministerkrise i 1861, og hans utnevnelse nu var en vakker og ærlig ment gestus fra Emil Stangs side : La det gamle motsetningsforhold mellem Birch - Motzfeldts og Fredrik Stangs konservative retninger være glemt og begravet!" x)

x) Jfr. C.J. Hambro: Oslo Høire gjennom 50 år, Oslo 1934, s.132: "Sterkt medbestemmende for Stang under sammensetningen av regjeringen var hans ønske om å forene alle grupper innen høyre. Der hadde vært en kløft innen rekkene av dem som skulde ha vært høire siden 1861, da Chr. Birch-Reichenwald og hans fetter Ketil Motzfeldt trådte ut av den norske regjering, og Fredrik Stang blev dens chef. Nu søkte Stang å

Såvidt jeg vet var samarbeidet mellom svigerfar og regjeringssjefen Emil Stang godt og fortrolig. Svigerfars holdning i de forskjellige spørsmål av politisk natur som meldte sig i denne hans statsrådstid kjenner jeg for øvrig ikke til. Hans arbeide og interesse var vel også særlig viet Arbeidsdepartementet, hvis sjef han var, og jernbanebygningen, som nu kom i gang igjen efter å ha ligget helt nede i en årrekke.

Regjeringen - det 1ste Stangske ministerium - skulde dog ikke komme til å bli sittende svært lenge.

I februar 1891 fremsatte Berner forslag til en dagsorden i unionsspørsmålet, som ikke stemte med hvad regjeringen da fant å være klok politikk. Høires fører i Stortinget, den tidligere statsminister Schweigaard, fremsatte et annet forslag og måskje noget forhastet erklærte Stang, at han gjorde forkastelse av Berners og vedtagelse av Schweigaards forslag til et kabinettsspørsmål. Da så Berners forslag blev vedtatt den 23. februar med 59 stemmer mot 55, som stemte for Schweigaards, var loddet kastet og regjeringen inngav sin avskjedsansøknning som blev innvilget 6. mars.^{x)}

Den gav da som bekjent plass for et venstreministerium, det 1ste Steenske, med Blehr som statsminister i Stockholm.

Svigerfar hadde da ikke noget embede å gå tilbake til, så han gikk av på vartpenge^{xx)} Høsten samme år blev han valgt til stortingsmann for Kristiania og blev i 1893 ansatt som kerner i hovedstaden.

Heller ikke dette interregnum blev dog av særlig lang varighet.

Allerede sommeren 1892 hadde det vært på tale at høre påny skulde overta styret, ja kongen gav 19. juli 1892 Stang i oppdrag å danne regjering. Og allerede den følgende dag hadde han listen på det nærmeste ferdig, nu med svigerfar som statsminister i Stockholm. Men der rådet adskillig uenighet innen

Fortsett. av note foreg. side.

hele kløften ved å utnevne statsråd Birch-Reichenwalds sønn ekspedisjonssjef Peter Birch-Reichenwald til arbeidsminister og amtmann Arneberg, som var gift med Ketil Motzfeldts brordatter, til sjef for indredepartementet (senere justisdepartementet)."

x) Lindstøl: Stortinget og statsraadet 1814-1914, II, 2, s. 739.

xx) Departements-Tidende for 1891, s. 157.

høirepartiet om den holdning, man burde innta til den stortingsbeslutning, som hadde voldt regjeringskrisen. Spørsmålet var om man skulde tilråde kongen å sanksjonere en stortingsbeslutning som gikk ut på å hevde Norges rett til å opprette eget konsulatvesen. Blant dem som var for å tilråde kongen dette var også svigerfar. Men da kongen efter først å ha erklært at den nye regjering måtte kunne stå fritt i spørsmålet erklærte, at han vilde nekte, blev det ikke noe av den nye regjeringsdannelse. Og da den sittende venstre regjering modererte sin holdning, blev det til, at den fortsatte.

Dog ikke lenger enn til mai 1893. Da gikk ministeriet Steen av og nu blev - 2. mai 1893 - det 2net Stangske ministerium utnevnt.^{x)} Denne gang var dog svigerfar ikke med fra begynnelsen av.

Han var derimot høsten 1891 valgt til 4de representant for Kristiania, Hønefoss og Kongsvinger på det Storting som trådte sammen i februar 1892. Han gjorde sig her sterkt gjeldende, visstnok særlig i jernbanespørsmål og lignende, som hadde hørt til hans administrasjonsområde i hans første statsråd tid, da han var sjef for Arbeidsdepartementet. Og det var ikke mangel på personlig anseelse, men spesielle politiske konstallasjoner innenfor høirepartiet som bevirket, at han som nevnt ikke blev med i det 2net Stangske ministerium fra begynnelsen av. Det var driftsbestyrer ved jernbanene Peder Nielsen, som da gikk inn i regjeringen som arbeidsminister.

Svigerfars samarbeide med den nye arbeidsminister var dog det aller beste, ikke minst i begynnelsen av stortingssesjonen 1894, da saken ang. anlegg av nye jernbaner var blitt det brennende spørsmål.

I denne sak, hvor lokalhensyn kjempet mot landshensyn og småskåren smalsporet tankegang mot en rummeligere og mere fremsynt bredsporet, og hvor politiske meningsfeller kjempet vilt mot hverandre, var svigerfar en av de bærende krefter i det store jernbanekompromiss, som knesatte en rekke betydningsfulle jernbaneanlegg og herunder Bergensbanen efter midtfjellslinjen ved beslutningen om anlegg av jernbane fra Voss til Taugevand.

---

x) Lindstøl, II, 2, s. 741.

Avgjørelsen satte Bergen på ende i jubel og begeistring. Men en som ikke var begeistret var innenriksministeren, statsråd Thorne. Han hadde så høytidelig erklært, at beslutningen om disse jernbaneanleggene var over vårt lands økonomiske evne, at han forlangte sin avskjed straks beslutningen forelå. Avskjeden blev innvilget i statsråd 3. mars og samme dag - ikke 3. mai som anført i Norsk biografisk leksikon - blev svigerfar utnevnt i Thornes sted til statsråd og sjef for Indredepartementet.^{x)}

Og han fikk en meget god presse. Allerede samme dag utnevnelsen fant sted skrev "Morgenbladet" i sitt aftennummer om "Den nye Indenrigsminister" bl.a. følgende:

"Som medlem af det forrige Stangske Ministerium og som Stortingsmand fra Hovedstaden er Hr. Birch-Reichenwald vel kjendt i vort offentlige Liv som den arbeidsomme, dyktige og nøkternt tænkende Mand, - Egenskaber, han havde havt Anledning til at lægge for Dagen ogsaa i sine tidligere Stillinger. Da Statsraad Birch-Reichenwald overtog den lidet fremtrædende Stilling som Kæmner i Christiania, var det vistnok med den Tanke ikke mere at træde ind i Kongens Raad. Naar han desuagtet nu med rask Beslutsomhed har bidraget til at gjøre den partielle Ministerkrise saa kortvarig som mulig, er det visselig et Offer, han bringer den konservative Sag. Man skylder ham Tak, fordi han strax var villig til at sætte sine personlige Ønsker tilside og derved gjorde det muligt for Regjeringen at staa fuldtallig samme Dag, Statsraad Thorne traadte af.

I Stortingets Jernbanekomite som ogsaa i Thingets Debatter om Jernbanesager har Birch-Reichenwald spillet en fremtrædende Rolle, og hans Indtræden i Ministeriet i Øieblikkets Situation er forsaavidt efter meget parlamentariske Principer, som han var en dygtig Forfægter af det Jernbanekompromis, der gav Foranledningen til Statsraad Thornes Udtrædelse af Regjeringen."

Det er mulig, at man bak disse i og for sig meget anerkjennende ord kan fornemme et visst forbehold. Morgenbladet så kanskje på jernbanekompromisets økonomi med samme øine som Thorne. Og i redaktør Frieles vurdering av svigerfar hang der vel ennu noget igjen av det Stang-Vogt'ske syn på regjeringskrisen i 1861 og på den senere Birch-Motzfeldtske fraksjon innen høirepartiet.

Desto mere uforbeholden var da Landsbladets redaktør Wilhelm Aubert i sin redaksjonsartikkel om Den nye Statsraad, s.d. Landsbladet skriver nemlig bl.a.:

---

x) Jfr. Lindstøl, II, 2, s. 741.

"Denne Udnævnelse vil hilses med Glæde og udelt Tilfredshed af det konservative Parti. Birch-Reichenwald har i denne Storthingsperiode, hvori han har mødt frem som Repræsentant for Hovedstaden, mere og mere faaet Anledning til at vise sig som en parlamentarisk Debattant af Rang, tiltvunget sig en stedse øget Anerkjendelse som en af Tingets mest fremskudte Mænd, hvis Mening altid tillægges en stor Vægt og hvis Tale paahøres med den største Opmerksomhed.

Birch-Reichenwald er en aandelig "Arbejdsmand" af første Rang. Han har dertil alle fornødne Betingelser, et klart og skarpt Hoved, sikkert Omdømme, udpræget praktisk Sans og administrativ Evne samt en kraftig Vilje og overordentlig Arbejdsdygtighed og Arbejdslyst i Forbindelse med alsidige og udmerkede Kundskaber. Statsraad Birch-Reichenwald er idethele en usedvanlig sund og kraftig Natur - en gennem solid og hæderlig Karakter, hvilken ikke mindst har erhvervet ham Høiagtelse og Anseelse i alle de mange Virksomheder, han har staaet i."

Og i forbindelse med sin omtale av svigerfars tidligere offentlige virke sier Landsbladet følgende som viser, at det representerer et annet syn på den Birch-Motzfeldtske fraksjon enn Morgenbladet:

"Indtil da", d.v.s. inntil svigerfars inntreden i det første Stangske ministerium, "havde Birch-Reichenwald ikke deltaget i det politiske Liv, men han var fra Ungdommen af fortrolig med dette, da han tilhører en av vore faa Statsmandsslægter, idet han er Søn af Sorenskriver, fhv. Statsraad B., Søstersøn af Statsraad K. Motzfeldt og afdøde Assessor, Storthingspræsident U. A. Motzfeldt samt Dattersøn af den fremragende Eidsvoldsmand og Statsraad Peter Motzfeldt."

Flere aviser enn disse to har jeg ikke undersøkt. Men jeg antar, at disse representerer de forskjellige nyanser i høirepressens syn på den nye innenriksminister. Og iallfall i Bergen har sikkert også venstreavisene vært ham meget hulde, slik som han i Stortinget sammen med bl.a. Bergensrepresentanten, den senere statsminister Christian Michelsen hadde kjempet jernbaneløstet og Bergensbanen frem til seier på tross av bl.a. slike venstrestørrelser som Bratsbergrepresentanten den senere statsminister Gunnar Knudsen.

Om svigerfars virke som innenriksminister har jeg ved denne leilighet intet å berette. Langvarig blev det jo heller ikke. Allerede 14. oktober 1895 gikk regjeringen av efter en langvarig krise forvoldt ved unionelle spørsmål.^{x)} Den gav da plass for et koalisjonsministerium med Francis Hagerup som sjef og Gram som statsminister i Stockholm. Men i dette nye ministerium blev svigerfar ikke med.

---

x) Jfr. Lindstøl: Stortinget og statsraadet 1814-1914, II, 2, s. 741-42.

Ved avskjeden som statsråd gikk svigerfar denne gang umiddelbart over i en annen embedsstilling, nemlig som 2. borgermester i Christiania.

Heller ikke om hans virke som borgermester har jeg noe å meddele ved denne leilighet annet enn å uttale, at han som tidligere mangeårig formannskapsmedlem, viseordfører og ordfører samt som kemner og tillike som tidligere arbeids- og innenriksminister og som stortingsmann medbragte sjeldne forutsetninger for denne stilling og at han utvilsomt på den fortreffeligste måte gjorde fyldest for sig.

Men heller ikke som borgermester skulde han komme til å virke særlig lenge.

Innen jeg selv forteller om svigerfars tidlige død i 1898 og om hans eftermæle, vil jeg få lov til som allerede bebudet å fortelle litt om ham som turist, som fotvandrer i dalen og på fjellet, vel den fornemste, kanskje eneste hobby svigerfar hadde.

Jeg kan gjøre dette på grunnlag av hans gode venn Yngvar Nielsens skildring, gitt i artikklen om "Tre fodgjængere af den gode gamle skole", i Den norske Turistforenings aarbog for 1899. Artikklen er skrevet til minne ikke bare om svigerfar, men også om hans to venner professorene Axel Blytt og Sophus Lie. "Alle var de", sier Yngvar Nielsen, "af de gamle og de gammeldagse turister, der drog ud, naar sommeren kom, for at gjense den kjendte natur og vandre henover vidderne. Alle er de kjendte af sit folk, som de selv kjendte dette, og det er ikke for meget at sige om dem, at hvad de saa har udrettet af godt og stort for fædrelandet og for videnskaben, saa har de for en væsentlig del hentet aanden og kraften dertil fra sine vidtstrakte vandringer med skreppen paa ryggen og med fjeldstaven i haand. Da de var unge, spænstige, kraftfulde unge mænd, for hvem livet laa aabent, var det dem en trang at vandre, og saa drog de ud for at lære sit land og sit folk at kjende. Den slægt gik ikke alene for at gaa og komme afsted. Jeg erindreren en samtale, i hvilken Birch-Reichenwald udmalede, hvorledes det efter hans mening var fodturens største hygge, naar vandreren udover eftermiddagen kunde komme frem til maalet og saa sidde paa tunet og prate med gaardens folk. Det var en maade at komme i berøring med landsfolket paa, der i grunden var uvurderlig for alle, som kjendte hemmeligheden."

Efter noen data om de tre avdøde sier så Yngvar Nielsen:

"Her skal ikke forsøges at give nogen skildring af de tre mænds gjerning i og for vort folk. De var alle tre af vore bedste mænd, og Den Norske Turistforening kan med stolthed pege paa, at de forstod, hvad det var at virke for de maal, mod hvilke den arbeider, og at flere af landets bedste mænd har været af dens bedste venner. Hvad aarbogen for 1899 skal bringe, maa nærmest være minder fra deres turistliv, saaledes som de viser sig for dem, der havde anledning til samtidig med dem at færdes omkring i landet. Birch-Reichenwald og Blytt var mine personlige venner, og minderne maa derfor om dem blive saa meget fyldigere, medens jeg stod Lie mere fjernt, dog helt paa det rene med, at vi i ham havde en fuldblods turist, en fodgjænger i stor, slagen stil.

Birch-Reichenwald og Blytt var allerede kamerater fra kathedralskolen i Kristiania, og de blev - sammen med mig - i 1860 dimitterede sammen til universitetet. Vi var otte i tallet; kun tre lever nu igjen. - - -

Flere av os var allerede i vore skoledage, som faldt i femtiaarene, entusiastiske fodgængere, og blandt dem var igjen Birch-Reichenwald en af de ivrigste. Sin første fodtur gjorde han i 1858 sammen med Vibe og nogle andre med Gausta som maal.

I 1861 var han atter sammen med Vibe, Stenersen o.fl. paa en grundig fodtur, der endte i Bergen, hvor selskabet stødte sammen med flere ligesindede. Det var et muntert stevne, der blandt studenterne i almindelighed var meget omtalt. - - - -

I 1863 traf jeg tilfældig sammen med Birch-Reichenwald i Bosekop, hvor han var kommet op med sin fader og den danske høiesterets-assessor Krieger. Som juridisk kandidat blev han edsvoren fuldmægtig hos sorenskriveren i Nordre Gudbrandsdalen, et distrikt, hvor han senere kom til at føle sig meget hjemme. Gjennem sin mødrene nedstamning fra den Stenersenska familie, som regnes for at være en gren af "slægten" i Gudbrandsdalen, havde han let for at slaa rod i disse omgivelser, og han blev hurtig hjemme i dem. Han glemte aldrig dølerne, som neppe heller glemte ham. Nogle aar senere havde han som formand i [skal være: medlem af. K.N.] den gudbrandsdalske almenningsskommission en fortreffelig anledning til at forflere og udvide sine kundskaber om dalens forhold.

I sine senere stillinger blev Birch-Reichenwald også en meget reisende mand, om hans tid end blot sjelden tillod ham at gjøre egentlige fodture. Men naar leiligheden kom greb han den, og da var han lykkelig. Som statsraad vandrede han med sin ransel over fjeldene og derved fik han se, hvad kun faa statsraader ellers har anledning til at se. Den sidste gang, jeg traf ham paa reise, var om aftenen den 6te august 1894 paa Skaare i Opstryn. Vi mødtes uventet, idet hver kom fra sin kant. Birch-Reichenwald tog næste dag tilfods gjennom Grasdalen til Djupvasshytten, mens jeg hastede ned til fjeldene mellem Sotasæteren og Fortundalen. Men aftenen havde vi for os som studenter fra 1860, der kunde opfriske ungdommens glade minder og tale om gamle og nye indtryk fra dalen og fra vidden.

Birch-Reichenwald var ikke af dem, som sad inde med herredømmet over den poetiske form. Men han havde et varmt,

blødt hjerte og kunde nyde naturen som et egte stemningsmenneske. Følelserne kom mere frem med aarene og de drog ham mod de gamle ungdomsvenner. Faa maaneder før den uanede død rev ham bort, havde det for ham været en trang at samle sine kamerater fra skoledagene, som da nød en hyggelig stund, - den sidste gang, det forundtes ham og os at mødes i hans gjestfrie hus og i hans familiekreds. Da jeg næste gang kom i hans hjem, havde sygdommen merket ham, den kraftige mand. Endnu engang skulde han dog komme ud, og da drog han op paa høiderne ved Frognersæteren, hvor han saa mange gange havde innsuget den friske luft; det blev hans sidste besøg. Rigtignok haabede han endnu paa, at der skulde være ham forundt et sommerophold i Gudbrandsdalen sammen med sine kjære; - men det haab blev ikke opfyldt."

Yngvar Nielsen fortsetter derefter med en skildring av Axel Blytt, hvori han til slutt forteller om et samvær med Blytt og generalkonsul Axel Conradi på Holmenkollen noen uker før Blytt død, altså under svigerfars sykdom. Han sier her:

"Da vi sad paa Holmenkollen haabede vi endnu paa, at Birch-Reichenwald kunde reddes ved en operation. Kort efter kunde baade hans og Blytts navn rides ind paa mindetavlen over dem, som aaret 1898 havde seet vandre heden."

Og hertil føier han til slutning den opplysning, at "Som medlem af vor forenings direktion har navnlig Birch-Reichenwald i sin funktionstid 1872-1879 nedlagt adskilligt arbeide."^{x)}

Jeg har hatt en særlig glede av å ta frem disse trekk av svigerfars billede som turist, ikke bare fordi de gir uttrykk for noe vesentlig i hans personlighet, hans varme og ekte kjærlighet til vårt land og folk, men også fordi det nettopp er på dette område og på dette alene, at jeg er kommet i personlig berøring med ham.

Jeg tenker da ikke på, at jeg selv 20 år etter hans død og nesten 40 år etter hans uttreden av Turistforeningens direksjon, blev en av hans efterfølgere i direksjonen eller i styret, som det nu heter.

Men min tanke går til en dag i slutten av juli eller begynnelsen av august 1896, da jeg selv sammen med to kamerater

---

x) Jeg har ikke funnet tid til å undersøke i Turistforeningens arkiv, hvilke spørsmål svigerfar særlig kan ha interessert sig for og arbeidet med. - I foreningens årbok har han offentliggjort to artikler, begge rutebeskrivelser, i 1872, s. 1-6: Sætersdalen-Suledal-Røldal-Hardanger (turen blev antagelig foretatt i 1871), og i 1874, s. 117-122: Ulvik-Aurland. Denne siste turen blev antagelig foretatt i 1873. Han og hans kamerater gikk da over Gravehalsen. Og en del av de vanskeligste partier på Bergensbanen efter Midtfjells-linjen lærte han således allerede da å kjenne av selvsyn.

kom til Sikkilsdalsseter underveis fra Jotunheimen til Skomsrud i Biri, hvor vi skulde tilbringe resten av vår skoleferie. På Sikkilsdalsseter skulde vi spise middag. Og der traff vi bare en eneste turist, en som kom den motsatte vei fra Gudbrandsdalen til Jotunheimen. Han hilste meget vennlig på oss og vi forestilte oss for ham, som vi jo alle visste hvem var, den kjente politiker, statsråd, nu borgermester Peter Birch-Reichenwald. Og vi spiste da middag sammen. Jeg mener å huske, at vi blev traktert med stekt ørret og rømmekolle. Det var for øvrig en selvfølge på Sikkilsdalsseter. Men hvad jeg med bestemthet minnes, det er den elskverdige og hyggelige måte, som han samtalte med oss på ved bordet. Samtalen dreiet sig naturligvis om fjell og fjellturer. Og jeg festet mig særlig ved en uttalelse av ham. Jeg minnes den omtrent ordlydende sådan: "Når man kommer litt opp i årene trenger man å ha med sig litt til sin bekvemmelighet. Og da kommer ranslen snart opp i en 12 kilo. Men det må en voksen mann jo også godt kunne bære."

Ikke bare under de følgende års fjellturer som student, men også senere under mine mange og lange vandringer i så å si alle Norges fjelltrakter har jeg mintes denne uttalelse av den erfarne turist som norm for, hvad en velvoksen turist uten kny bør kunne bære på sin rygg. Og jeg har i stor utstrekning fulgt denne norm.

Jeg ante ikke dengang, at jeg tre år derefter, sommeren efter hans død, skulde møte hans nesteldste datter og innen et år derefter igjen av hans hustru bli opptatt som svigersønn i hans hus. Jeg er dog glad for, at jeg iallfall har dette helt personlige minne om ham.

- x -

Allerede innen svigermor ved annonse i avisene mandag 4. juli hadde underrettet slekt og venner om svigerfars bortgang, hadde avisene redaksjonelt omtalt hans død. Av "Aftenpostens" lange nekrolog i nr. 494, søndag morgen 3. juli 1898 hitsetter jeg følgende avsnitt:

"Det Budskab, som vi idag har at bringe, om at Borgermester i Kristiania, forhenværende Statsraad Birch-Reichenwald igaar Eftermiddag er afgaaet ved Døden, vil i vide Kredse vække et smerteligt Indtryk og minde om, hvad der skyldes ham af agtelsesfuld og hengiven Ihukommelse. Efter Alderen skulde endnu mange Aar have været hans Virkelyst og Virkeevne beskaaret. Mod

Sygdommen havde han i det længste kjæmpet, før den fik overmandet ham og strakt ham paa det korte Sygeleie, fra hvilket det snart skulde vise sig at han ikke mere vilde komme til at reise sig. Saa maatte han da gaa bort, men Mindet vil leve om denne grundhæderlige og retsindige Personlighed, der altid tog saa dygtig fat i de Opgaver, som blev ham budte eller som han selv stillede sig, skjænkede dem en til alle Enkeltheder udstrakt Interesse og, naar han først havde opgjort sig en Mening eller en Overbevisning, hævdede den med en Bestemthed, der ingenlunde forhindrede det bedste Samarbejde, saasandt enhver, som kaldtes til at samvirke med ham, fra første Stund maatte faa Agtelse for hans Karakter og Tillid til hans Dygtighed."

I neste afsnitt av nekrologen omtales hans virksomhet i de forskjellige stillinger, han hadde innehatt. Om hans kommisjonshverv heter det, at han "fik derved Anledning til baade yderligere at søge det nøie Kjendskap til denne Landsdel, hvortil han i sin Fuldmægtigtid havde lagt Grunden; og tillige befæste den Popularitet, som han - uden nogensinde at søge den - ved sit ligefremme og greie Væsen havde vundet i alle Befolkningens Lag deroppe."

Om ekspedisjonssjefstillingen heter det, at det var "en Plads, hvor hans Greihed og Samvittighedsfuldhed satte varige Merker i mangt et godt Resultat."

Og om hans første statsrådstitid: "I den forholdsvis korte Tid, hvori han saaledes fik Anledning til at virke her, erhvervede han sig hos alle, der kom i Berøring med ham, Anerkjendelse som en lige nidkjær som flink og ferm Departementschef."

Og om Birch-Reichenwald som stortingsmann: "Paa Stortinget havde han Plads i Jernbanekomiteen, og navnlig de Indlæg, han leverede i de store Jernbanedebatter i Februar 1894, var prægede af en sjelden Sagkundskab og et fuldstændigt Herredømme over Emnet."

Nekrologen slutter med følgende sammenfatning:

"Et trofast og frugtbart Arbejde var det, som indesluttet inden det Virksomhedsomraade, vi her har angivet. Og Birch-Reichenwald var i sin Færd som Embedsmand og offentlig Mand ingenlunde fæstet til "Kontorstyrets" formalistiske Traditioner. Der var - om vi skal faa Lov til at bruge Udtrykket - i Virkeligheden ikke saa lidet af et Friluftsmenneske i denne undertiden tilsyneladende noksaa stramme Herre. Han havde færdedes meget om og kjendte Land og Folk som faa - det var ikke blot honoris causa, han længe stod som Medlem af Turistforeningens Direktion - og forstod som Menneske at vinde, ikke alene Respekt, men i stor Udstrækning ogsaa Sympathi. De politiske Partigrænser gjorde her intet Skille, og fordomsfuld Lidenskablighed var da ogsaa helt fremmed for hans eget politiske Syn. Hædersmandens Navn i et og alt vil derfor være knyttet til hans

Minde, og Følelsen af hvilken Dygtighed, der ved hans Død tabtes for vort Samfund, vil hos mange være parret med en oprigtig personlig Sorg over hans Bortgang."

Og "Morgenbladet", som allerede den 2. juli meldte dødsfallet i sitt aftennummer, uttalte sig i en lengere nekrolog i sitt morgennummer søndag 3. juli (nr. 425/1898) ganske i samme retning som "Aftenposten". Hvad de øvrige aviser skrev om svigerfor efter hans død har jeg ikke undersøkt. Men jeg har all grunn til å tro, at ikke bare de øvrige høireblader, men også venstreavisene ga uttrykk for varm anerkjennelse av hans innsats i Norges offentlige liv og for oppriktig aktelse for hans personlighet.

Så kom da den 8. juli med det siste farvel, da begravelsen foregikk fra kapellet på Vår Frelzers gravlund til det store familiegravsted, som allerede hadde åpnet sig for så mange av familiene Birch-Reichenwald og Motzfeldt. Svigerfars venner kst. borgermester Jervell og sekretær Nils Rosing Bull fungerte som marskalker, formannskapsmedlemmer bar kisten ut av kapellet og politi dannet æresvakt ved graven. Forrettende prest var familiens venn, sognepresten til Uranienborg Harald Arnesen. Etter "Aftenpostens" referat hadde han sluttet sin tale i kapellet med å si om svigerfar, at "Han var en saa betydelig Arbeidskraft at man skal lede efter hans Lige, og han satte sin Ære og Glæde i dette at være en Arbeider, som kunde faa sat det igjennem, som han ansaa for godt og gavnligt; i over- som underordnet Stilling var han en Tjener, for hvem Tro-skab var Hovedsagen." Men hertil hadde han da også føiet noen ord om avdødes store kjærlighet til hjem og familie. Og det er nettopp minnet om denne hans varme kjærlighet til hustru og barn og hans trofasthet i vennskap overfor familien og vennekretsen for øvrig, som fremforalt fyller våre hjerter med ærbødig taknemlighet idag på hans hundreårsdag.

Med varme tanker minnes vi nu og alltid også de andre som hørte hjemmet til, men som siden er vandret bort: Helga, som døde som ung hustru og mor allerede i mars 1909, Kristian, som efter megen sygdom i barndom og ungdom døde som juridisk kandidat og assistent ved Stortingsbiblioteket i mai 1914, svigermor, som helt til sin død 17. mars 1926 var hjemmets samlende midtpunkt, og så Emilie som døde i mai 1927 efter

mange års smertefull sykdom. Vi skylder dem alle en inderlig takk for hvad de var for oss. Da hjemmet i Eilert Sundts gate 36 blev oppløst efter Emilies død, var en betydningsfull og innholdsrik periode avsluttet i vårt liv.

- x -

Efterskrift.

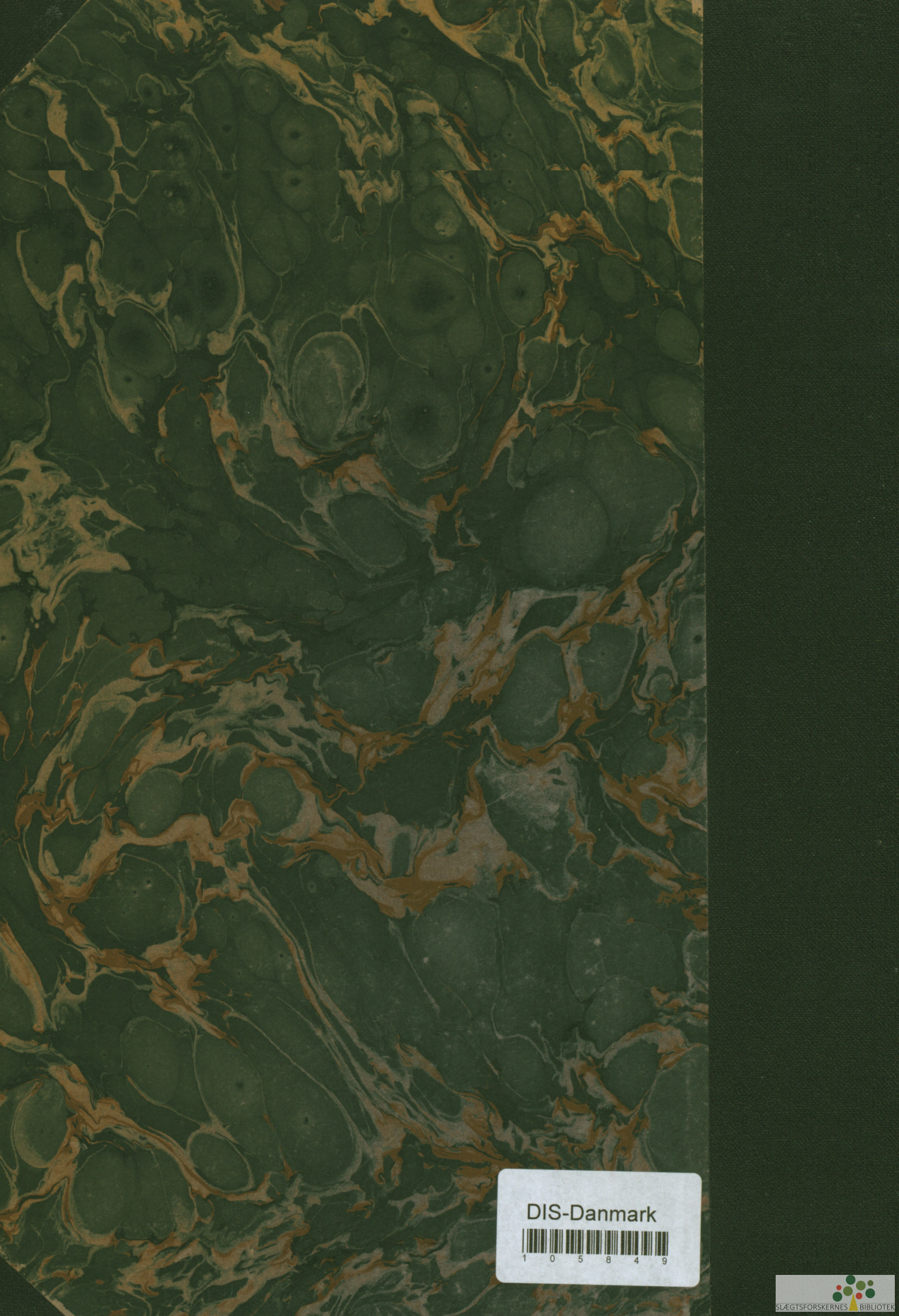
Under familiefesten 29. november 1943 blev det fra flere hold uttalt ønske om, at såvel Ingas barndomserindringer om sin far som mitt minneforedrag om ham og hans slekt måtte bli mangfoldiggjort og derved bli tilgjengelig også for andre enn dem, som deltok i festen.

Jeg har nu etterkommet dette ønske ved å la begge deler stensilere i 100 eksemplarer. Til mitt minneforedrag har jeg, som det vil ses, føiet en rekke litteraturhenvisninger, biografiske opplysninger m.v., som er anført i noter under teksten. Denne er for øvrig praktisk talt uforandret således som den blev foredradd.

Med disse tilføyede opplysninger håper jeg at nærværende hefte innenfor slekten må bli mottatt som et forarbeide til en slektshistorie om hele den tvegrente slekt Birch-Reichenwald og Birch, som gjennom brødrene Paul Hansen Birch og Hans Jørgen Birch nedstammer fra Johan Gottfried Hartmann Reichenwald og hustru Marie Elisabeth f. Birch. Jeg vet at det er flere i slekten som interesserer sig for et sådant arbeide. Og det bør bli iverksatt, jo før jo heller.

Kristian Nissen.

DIS-Danmark

1 0 5 8 4 9